

Susanna Ala-Aho & Johanna Mattila

”Meillä on vähä paljon leikkejä”

Lasten ajatuksia ryhmäperhepäivähoidon laadusta
Jalasjärven kunnassa

Opinnäytetyö

Kevät 2010

Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖN TIIVISTELMÄ

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Susanna Ala-Aho ja Johanna Mattila

Työn nimi: ”Meillä on vähä paljon leikkejä”: Lasten ajatuksia ryhmäperhepäivähoidon laadusta Jalasjärven kunnassa

Ohjaaja: Anu Aalto

Vuosi: 2010

Sivumäärä: 86

Liitteiden lukumäärä: 2

Tutkimme työssämme lasten ajatuksia ryhmäperhepäivähoidon laadusta Jalasjärven kunnassa. Työssämme oli kolme teema-aluea: sosiaaliset suhteet, fyysinen ympäristö sekä ohjattu ja vapaa toiminta. Työtämme varten muokkasimme Perhepäivähoidon laatukriteereistä (2000) omaan työhömme sopivat ryhmäperhepäivähoidon laatukriteerit. Sen pohjalta teimme haastattelurungon ja vertasimme tutkimustuloksiamme muokkaamiimme kriteereihin.

Tutkimuksessamme oli 5 ryhmäperhepäivähoitokotia ja niistä jokaisesta tutkimukseen osallistui 2 tai 3 lasta. Haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna, jolloin jokaisen hoitopaikan lapset muodostivat oman ryhmänsä. Haastattelun tukena käytimme ottamiimme valokuvia hoitopaikkojen tiloista ja lopuksi annoimme lapsille tehtäväksi piirtää unelmiensa hoitopaikan.

Tulokset esittelimme jaoteltuina edelleen samoihin teema-alueisiin. Vertasimme tuloksia ryhmäperhepäivähoidon laatukriteereihin. Lapset olivat tyytyväisiä saamaansa hoitoon, eivätkä he kovinkaan paljoa kritisoineet hoitopaikkaansa. Pyrimme tuomaan esille haastatteluista esille nousseita lapsille merkityksellisiä asioita, joita olivat erityisesti leikkiminen yhdessä kavereiden kanssa, lasten osallisuus arkisissa töissä ja lelulainaus.

Avainsanat: Varhaiskasvatusympäristö, ryhmäperhepäivähoito, laatu, laadun arviointi, lapsitutkimus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS ABSTRACT

Faculty: School of health care and social work
Degree programme: Degree programme of social work
Specialisation: Bachelor of social work

Author/s: Susanna Ala-Aho & Johanna Mattila

Title of thesis: Children's thoughts about the quality of group family day care in Jalasjärvi

Supervisor(s): Anu Aalto

Year: 2010 Number of pages: 86 Number of appendices: 2

We studied children's thoughts about the quality of group family day care in Jalasjärvi. We had three themes in our thesis: social relationships, the (physical) environment and structured and unstructured activity. We reworked suitable group family day care quality criteria from the family day care quality criteria (2000) to use in our thesis. Based on these criteria we constructed our interview framework and we compared our results to these group family day care quality criteria.

We had five group family day care centres in our study. In the interviews, there were 2 or 3 children from every centre. We held the interviews in groups so one day care centre consisted of one group. We had taken photos from the day care centre before so we were able to utilize them in our interviews. In the end of the interview, children could draw us a picture called "the day care centre of my dreams".

We compared our results to group family day care quality criteria. The children were satisfied with their care and they did not criticize the care they got. We tried to bring up some significant notions, which were said by children. The notions were playing with friends, participating in daily activities and a toy-borrowing centre.

Keywords: early childhood education environment, group family day care, quality, valuing quality, child research

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
THESIS ABSTRACT	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO.....	6
2 VARHAISKASVATUS – TOTEUTTAJANA JALASJÄRVEN KUNTA ..	8
2.1 Päivähoito.....	9
2.2 Ryhmäperhepäivähoito.....	10
2.3 Varhaiskasvatus Jalasjärven kunnassa	11
3 MONIULOTTEINEN LAATU	15
3.1 Varhaiskasvatuksen laatu.....	16
3.2 Laadun arviointi	17
3.3 Laadun arviointi varhaiskasvatuksessa	18
4 VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖ LAADUN VIITEKEHYKSESTÄ	20
4.1 Fyysinen ympäristö	20
4.2 Sosiaaliset suhteet	22
4.2.1 Lasten välinen vuorovaikutus.....	22
4.2.2 Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus.....	24
4.3 Ohjattu ja vapaa toiminta.....	25
4.4 Ryhmäperhepäivähoidon laatukriteerit	27
5 HAASTATELTAVANA LAPSET	31
5.1 Lapsilähtöisyys	31
5.2 Tutkimuksen aiheena lapsi ja laatu.....	32
5.3 Lapsi haastateltavana.....	35
6 TUTKIMUKSEN TAUSTA	38
6.1 Laadullinen tutkimus.....	38
6.2 Teemahaastattelu	39
6.3 Ryhmähaastattelu	40
6.4 Fenomenologinen ja hermeneuttinen tutkimusperinne.....	40
7 KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS	44

8 AINEISTON ANALYYSI	47
9 TULOKSET	49
9.1 Fyysinen ympäristö	49
9.1.1 Sisä- ja ulkotilat.....	49
9.1.2 Lelut ja leikkiminen	51
9.2 Sosiaaliset suhteet	52
9.2.1 Lasten väliset suhteet	52
9.2.2 Aikuisten ja lasten väliset suhteet	53
9.2.3 Hoitopaikkaan tuleminen ja puhuminen kotona hoitopäivän tapahtumista	55
9.3 Ohjattu ja vapaa toiminta.....	56
9.3.2 Vapaa toiminta	58
9.3.3 Mielipiteitä toiminnasta.....	59
9.4 Säännöt.....	61
9.4.1 Sääntöjen laatiminen	61
9.4.2 Säännöt sisällä	62
9.4.3 Säännöt ulkona.....	63
9.4.4 Oma kansio.....	64
9.4.5 Sääntöjen rikkominen ja uhmaaminen.....	65
9.4.6 Säännöt kotona ja hoitopaikassa	66
9.5 Piirtäminen	67
9.6 Teema-alueet ryhmäperhepäivähoidon laatukriteereihin verrattuna	70
9.6.1 Fyysinen ympäristö.....	70
9.6.2 Sosiaaliset suhteet.....	71
9.6.3 Ohjattu ja vapaa toiminta	72
9.6.4 Säännöt	73
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	76
11 POHDINTA	79
LÄHTEET	82
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Lapsia ei osata usein ajatella luotettavina tiedonlähteinä eikä heidän mielipiteitään välttämättä osata arvostaa. Tästä syntyi ajatus tehdä opinnäytetyö lapsilähtöisestä näkökulmasta, lasten ajatuksia kuunnellen. Aihealueeksemme olimme jo ennemmin valinneet arvioinnin päivähoitossa, johon liittyen toinen meistä on tehnyt ammatillisen esseensä. Nyt halusimme ottaa teemaksi lapset ja nimenomaan heidän tekemänsä arvioinnin päivähoitosta. Myöhemmin aiheemme tarkentui edelleen koskemaan laatua ja sen toteutumista ryhmäperhepäivähoitossa Jalasjärven kunnassa. Haluamme tätä kautta antaa kunnan päättäjille ja sitä kautta työntekijöille ideoita päivähoiton kehittämiseen vastaamaan juuri lasten tarpeita.

Opinnäytetyössämme tutkimme millaisia ovat 4-5-vuotiaiden lasten ajatukset ryhmäperhepäivähoiton laadusta Jalasjärven kunnassa. Haastateltavina meillä on lapsia viidestä eri ryhmäperhepäivähoitokodista. Tutkimuksemme on kvalitatiivinen ja menetelmänä meillä on teemahaastattelu. Toteutamme tutkimuksemme ryhmähaastatteluna.

Avaamme varhaiskasvatuksen, päivähoiton ja ryhmäperhepäivähoiton käsitteitä sekä esittelemme näiden toteutumista Jalasjärven kunnassa. Määrittelemme laadun ja laadunarvioinnin sekä sen, mitä nämä varhaiskasvatuksessa tarkoittavat. Tutkimuksessamme laatu jaetaan kolmeen teemaan: fyysinen ympäristö, sosiaalinen ympäristö sekä ohjattu ja vapaa toiminta. Avaamme myös nämä käsitteet opinnäytetyömme näkökulmasta. Tämän jälkeen perustelemme, miksi haastateltavanamme ovat lapset ja kerromme mitä kaikkea lapsia koskevassa tutkimuksessa tulee ottaa huomioon.

Määrittelemme laadullisen tutkimuksen, teemahaastattelun ja ryhmähaastattelun käsitteet. Esittelemme tutkimustamme myös fenomenologisesta ja hermeneuttii-

sesta tutkimusperinteestä käsin. Kuvaamme tutkimuksemme kulkua käytännössä. Analysoimme aineiston käyttämällä laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysia, jonka jälkeen vertailemme tuloksiamme kehittelemiimme ryhmäperhepäivähoidon laatukriteereihin.

Lopuksi pohdimme työmme kulkua, toimivuutta ja luotettavuutta kokonaisuudessaan sekä mietimme mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita. Tuomme esille myös työmme merkitystä omaan ammatilliseen kasvuamme nähden.

Puhuessamme työssämme yksittäisestä ryhmäperhepäivähoitopaikasta käytämme siitä sanaa ”ryhmis”, sillä käsite on päivähoidon piirissä jo hyvin vakiintunut. Tällä tavoin tekstistämme tulee myös helppolukuisempaa ja käytännönläheisempää, mikä on perusteltua työmme käyttötarkoitusta ajatellen.

2 VARHAISKASVATUS – TOTEUTTAJANA JALASJÄRVEN KUNTA

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 11) määritellään varhaiskasvatuksen tarkoittavan kasvatuksellista vuorovaikutusta, joka tapahtuu lapsen eri elämänpiirien alueilla. Sen tavoitteena on lapsen tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. Käytännössä varhaiskasvatus perustuu aikuisten ja lasten sekä lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen, jossa tavoitteena on lapsen ymmärrettävä tulkinta (Nummenmaa 2001, 26). Tärkeänä osana siihen kuuluu kasvatuskumppanuus, mikä tarkoittaa vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä yhteisen kasvatustehtävän puitteissa, lapsen parhaaksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Lapsen omaehtoisella leikillä on varhaiskasvatuksessa keskeinen merkitys. Lähtökohtana on laaja-alaiseen, monitieteiseen tutkimukseen ja tietoon sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvatusta, kehityksestä ja oppimisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa ja tukemaa ja sen keskeinen voimavara on ammattitaitoinen henkilöstö. Sitä järjestetään erilaisina varhaiskasvatuspalveluina: päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona sekä erilaisena avoimena toimintana, joita tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11)

Valtakunnalliset ja kunnan omat asiakirjat ohjaavat varhaiskasvatuksen toteuttamista. Valtakunnalliseen ohjaukseen liittyvät lisäksi lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevat lait ja asetukset, varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esiopetussuunnitelman perusteet. Kunnallisella tasolla ohjausta määrittävät kunnan varhaiskasvatuksen strategiat ja

linjaukset, kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatima varhaiskasvatussuunnitelma, kunnan ja yksikön varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmat sekä lapsen varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmat. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8-9.)

2.1 Päivähoito

Lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana kutsutaan lasten päivähoidoksi. Päiväkotihoidoa järjestetään sitä varten tarkoitettuun tilaan eli päiväkodissa. Perhepäivähoitoa taas järjestetään yksityisessä kodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi. (L 19.1.1973/36)

Lasten päivähoitoa voivat saada alle kouluikäiset lapset, ja erityisten olosuhteiden vuoksi tai jos hoitoa ei ole muuten järjestetty, myös oppivelvollisuusikäiset lapset. Päivähoidon olisi tarjottava lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopiva hoitopaikka, tarvittaessa kaikkina vuorokaudenaikoina. Kunnan tulee lisäksi huolehtia, että sen järjestämää ja valvomaan päivähoitoa on kunnassa saatavilla sen omien tarpeiden mukaisesti. (L 19.1.1973/36) Hoitoa järjestetään sekä osapäivä- että kokopäivähoitona. Kokopäivähoidossa lapsen hoitoaika saa jatkua yhtäjaksoisesti enintään kymmenen tuntia vuorokaudessa ja osapäivähoidossa taas viisi tuntia. (A 16.3.1973/239)

Päivähoidon tärkein tavoite on tukea päivähoidossa olevien lasten vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Yhdessä lapsen vanhempien kanssa edistetään lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoito pyrkii omalta osaltaan tarjoamaan lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä hänelle suotuisan ja tarpeenmukaisen kasvuympäristön. Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeet sekä yleinen kulttuuriperinne huomioiden päivähoidon tulee edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän

kehitystä sekä tukea samalla lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. (L 19.1.1973/36)

2.2 Ryhmäperhepäivähoito

Perhepäivähoidon vaihtoehtoja ovat hoitajan kodissa tapahtuva perhepäivähoito, kolmiperhepäivähoito ja lapsen kotona tapahtuva hoito. Ryhmäperhepäivähoito on niin ikään yksi perhepäivähoidon vaihtoehtoista, mikä onkin sen ainoa virallinen määritelmä. Ryhmäperhepäivähoito on päivähoidon muodoista uusin ja parhaimmillaan siinä yhdistyvät perinteisen perhepäivähoidon sekä päiväkodin parhaimmat puolet. Ryhmäperhepäivähoito sai alkunsa 1980- ja 1990-lukujen taitteessa, minkä jälkeen toiminta on levinnyt nopeasti koko maahan. (Väisänen 2007, 10.)

Ryhmäperhepäivähoitokoti eli ryhmis perustetaan käytännössä niin, että kunta varaa, varustaa ja ylläpitää ryhmäperhepäivähoidon tilat, jotka valitaan samoin kriteerein kuin perhepäiväkodin tilat. Perhepäivähoitajat vastaavat ruuan valmistuksesta ja siivouksesta, mutta ryhmäperhepäivähoitokotiin ruoka tuodaan joko läheisestä päiväkodista, vanhustentalosta tai muusta kunnan toimipisteestä ja siivouksesta huolehtivat siivoajat. Toiminnallinen sisältö ryhmäperhepäivähoitokodissa vastaa perinteisen päivähoiton sisältöä. Toimintaan kuuluu vapaa ja ohjattu leikki sekä käden työt ja musiikkituokiot, työtehtävät, ulkoilu ja liikunta. (Väisänen 2007, 10–11.)

Tavanomaista ryhmäperhepäivähoitokodeille on, että ne muuttavat muotoaan kysynnän ja tilanteiden mukaan nopeasti ja joustavasti. Niiden aikataulut määrittävät hoitolasten vanhempien työvuorojen mukaan ja ne voivat vaihdella päivittäin. Toki joissakin kunnissa on sovittu säännöllinen aukioloaika ja näin ollen lasten poissaolot eivät vaikuta ryhmäperhepäivähoitokotien aukioloaikoihin eivätkä työntekijöiden työvuoroihin. Kun lapsia ei ole, hoitajille osoitetaan työtä esimerkiksi muusta päivähoiton toimipisteestä. (Väisänen 2007, 14–15.)

Väisänen (1997, 19; 2007, 14) on jakanut ryhmäperhepäivähoitokodit eri muotoihin niiden aukioloaikojen perusteella. *Päiväryhmikset* ovat auki maanantaista perjantaihin noin kello 6:30–17:00. *Pidennetty päiväryhmis* taas on vastaavasti auki maanantaista perjantaihin kello 6:00–18:00. *Kaksivuororyhmisten* aukioloaika on maanantaista perjantaihin noin kello 5:00–22:00, sekä tarvittaessa myös lauantaisin ja sunnuntaisin. *Vuororyhmisten* ja *yhdistelmäryhmisten* aukioloajat määräytyvät tarpeen mukaan maanantaista sunnuntaihin läpi vuorokauden. *Varahoitoryhmikset* ovat yleensä avoinna maanantaista perjantaihin kello 6:00–18:00 ja ne on tarkoitettu ensisijaisesti perhepäivähoitolaisten varahoitopaikoiksi.

Päivähoitolaki- ja asetus eivät tunne ryhmäperhepäivähoitoa omana hoitomuotonaan eikä niissä ole sitä koskevia erityissäädöksiä. Niinpä ryhmäperhepäivähoitoon sovelletaan päivähoidon yleistä lainsäädäntöä. (Väisänen 2007, 12.) Tavallisesti perhepäiväkodissa yksi hoitaja hoitaa neljää kokopäiväisessä ja yhtä osapäiväisessä hoidossa olevaa lasta. Kun tarkoitetaan ryhmäperhepäivähoitoa, perhepäiväkodissa kaksi hoitajaa voi samanaikaisesti hoitaa enintään kahdeksaa lasta ja osapäiväisesti kahta lasta. Lisäksi erityisistä syistä ja paikalliset olosuhteet huomioiden kolme hoitajaa voi hoitaa yhtä aikaa enintään kahtatoista lasta. (A 16.3.1973/239)

2.3 Varhaiskasvatus Jalasjärven kunnassa

Lapsen varhaiskasvatusympäristössä korostuu positiivisuus ja hyväksyminen. Jokainen lapsi huomioidaan päivähoitossa yksilönä. Päivä koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Perushoitotilanteita korostetaan tärkeänä osana oppimista ja samalla lapselle tarjotaan elämyksiä luovan ilmaisun, musiikin, kädentaitojen, kielen, liikunnan, pelien ja leikkien maailmasta. Päivän aikana toiminta ja lepo vuorottelevat. Niin ikään lapsi oppii hyviä tapoja ja ryhmässä toimimisen taitoja. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 7.)

Yhtenä tärkeänä seikkana lapsen varhaiskasvatusympäristössä korostuu turvallisuus. Se käsittää sisä- ja ulkotilojen turvallisuuden sekä fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen turvallisuuden. Lapselle opetetaan myös omaan turvallisuuteen liittyviä asioita. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 7.)

Lapselle suodaan päivähoitossa oppimisen ilon kokemuksia kannustamalla häntä ja tarjoamalla hänelle oman ikä- ja kehitystasonsa mukaisia haasteita. Epäonnistuminen ja virheiden tekeminen hyväksytään ja lapselle annetaan mahdollisuus oivaltaa itse. Materiaaleja ja toimintavälineitä pidetään lapsen saatavilla ja hänen töitään sekä ponnisteluitaan arvostetaan. Lapsi voi osallistua myös oikeisiin töihin oman ikätasonsa ja taitojensa mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 7.)

Kasvatuskumppanuus. Päävastuu lapsen kasvattamisesta on hänen omilla vanhemmillaan. Päivähoitossa vanhempien toiveet, lapsen tarpeet sekä päivähoiton henkilöstön osaaminen yhdistetään. Kasvatuskumppanuus on tiivistä yhteydenpitoa ja keskustelua, jossa korostuu luottamuksellisuus ja tasavertainen vuorovaikutus. Lapsen ympärillä on tällöin toimiva verkosto. Tiivis yhteydenpito on käytännössä sitä, että lapsen asioista keskustellaan vanhempien ja päivähoiton henkilökunnan kesken päivittäin. Tämän lisäksi järjestetään vanhempainvartteja sekä lähetetään tiedotteita ja käytetään tarvittaessa reissuvihkoa. Päivähoiton henkilöstön vastuulle kuuluu yksikön varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen vanhempien toiveet huomioon ottamalla. Tämän lisäksi jokaiselle lapselle sovitaan yhdessä huoltajien kanssa yksilölliset hoidon tavoitteet ja ne kirjataan henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatussuunnitelman arviointi tapahtuu vuosittain. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 11.)

Päivähoito. Tärkeimpinä arvoina Jalasjärven päivähoitossa nähdään itsensä ja toisten kunnioittaminen, tasa-arvoisuus sekä turvallisuus. Tavoitteena on yhteistyössä vanhempien kanssa turvata lapselle onnellinen ja tasapainoinen lapsuus. Aikuisten tehtävänä on tukea jokaisen lapsen kehitysvaiheita, huomioiden samalla kunkin lapsen yksilölliset tarpeet. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 4)

Lasten päivähoito kuuluu Jalasjärvellä opetuspalveluiden alaisuuteen. Päivähoitoa järjestetään 52-paikkaisessa Tenavatien ja 32-paikkaisessa Jokipiin päiväkodissa. Tämän lisäksi on tarjolla myös perhepäivähoitoa, jota on mahdollista saada hoitajan omassa kodissa tai tarvittaessa kolmiperhepäivähoitona. (Opetuspalvelut [viitattu: 30.9.2009].)

Ryhmäperhepäivähoito. Ryhmäperhepäivähoitoa on tarjolla viidessä eri ryhmiksessä, joita ovat Koulupolku, Päiväpolku, Metsäpolku, Käpykolo ja Pesäkolo. (Opetuspalvelut [viitattu: 30.9.2009].) Ryhmäperhepäivähoidossa tapahtuu keskitetysti myös ilta- ja viikonloppuhoito. Vuorohoitoryhmiä ovat Päiväpolku ja Metsäpolku, joiden hoitajat vastaavat vuorohoitoa tarvitsevien lasten ilta- ja viikonloppuhoidosta. (Tervetuloa ryhmikseen; Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 5.)

Ryhmäperhepäivähoidon henkilökuntaan kuuluu yhteensä 13 perhepäivähoitajaa, joista osa on kouluttautunut liikuntaleikkikouluohjaajiksi sekä Metsämörri- ulkoilukoulun ohjaajiksi. Kerran viikossa pienten lasten kanssa tehtävät Mytysretket ja isompien kanssa tehtävät Mörriretket ovat Metsämörri-ulkoilukouluja. Niissä lapset oman innostuksen ja kiinnostuksen mukaan tutustuvat luonnon ihmeisiin ja opettelevat kunnioittamaan ja vaalimaan luontoa. (Tervetuloa ryhmikseen; Varhaiskasvatussuunnitelma, 5.)

Ryhmäperhepäivähoidossa on otettu syksyllä 2008 käyttöön omahoitaja-malli, jolloin jokaiselle lapselle nimetään oma hoitaja. Hän vastaa lapsen tutustuttamisesta päivähoiton arkeen ja siellä oleviin muihin aikuisiin. Niin ikään hän huolehtii lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja pienimuotoisen, lapsen kehitykseen liittyvän kasvun kansion kirjaamisesta. Oma hoitaja toimii lähimpänä linkkinä vanhemman ja päivähoitopaikan välillä. (Ryhmäperhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2009, 2.)

Ryhmäperhepäivähoitopaikat. *Pesäkolo* on kolmen hoitajan ryhmä, joka sijaitsee rivitaloasunnossa. Pesäkolon hoitajille keskeisintä on vanhempien kasvatus-tehtävän tukeminen keskustellen ja yhdessä pohtien. Heidän toimintansa perusteena ovat rajat ja rakkaus. (Ryhmäperhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2009, 3.)

Muut ryhmäperhepäivähoitoryhmät sijaitsevat kerrostalossa. *Metsäpolku* on kolmen hoitajan vuororyhmä, jossa toiminnan perusteena on toisten huomioiminen ja lasten omien taitojen esiin nostaminen. Tällöin lasta kannustetaan paitsi ottamaan vastuuta omista asioistaan myös taitojensa puitteissa auttamaan pienempiään. Tärkeitä asioita ovat oman vuoron odottamisen opettelu ja hyvään käytökseen kannustaminen lapsen persoonallisuus huomioiden. *Koulupolku* on kolmen hoitajan ryhmä, jossa toimintaperiaatteena on ”kohtele toisia niin kuin toivoisit itseäsi kohdeltavan”. Ajatuksen toteuttamiseksi luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa pidetään huolta sovittujen rajojen noudattamisesta ja selvitetään asiat puhumalla. Lasta tuetaan myös pysähtymään ja rauhoittumaan. (Ryhmäperhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2009, 3.)

Käpykolo on kahden ja puolen hoitajan ryhmä, jossa korostetaan lasten tasa-arvoisuutta heidän taustastaan tai persoonallisuudestaan riippumatta. Lapsia kannustetaan myös hyvään käytökseen. *Päiväpolku* on kolmen hoitajan vuororyhmä. Siellä toiminnan lähtökohtina ovat syli ja turvallisuus. (Ryhmäperhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2009, 4.)

3 MONIULOTTEINEN LAATU

Laatuun kiinnitetään nykypäivänä yhä enemmän huomiota. Siitä onkin tullut luonnollinen osa useiden palveluiden toimivuutta myös sosiaali- ja terveysalalla. Laatu merkitsee eri aloilla eri asioita. Tämän vuoksi monet palvelun tarjoajat ovatkin ryhtyneet muun muassa tuottamaan omia laatukäsikirjojaan. Palvelun tarjoajien laatukäsikirjasta löytyvät sekä sen oma määritelmä laadusta että keinot arvioida sen toteutumista yrityksessä.

Ymmärtääkseen laadun moniulotteisuutta täytyy sitä tarkastella monesta eri näkökulmasta ja ymmärtää sen suhteellisuutta. Laadusta puhuttaessa on tärkeää miettiä laadun määritelmää sekä yleisellä tasolla että erikseen tarkasteltavan tuotteen tai palvelun kohdalla. Määrittelyä tehtäessä täytyy pohtia, mitä hyvään tuotteeseen tai palveluun kuuluu ja mitä ei, millaisella mittarilla pystytään erottamaan hyvä huonosta, miten lähellä tavoitetta ollaan ja miten tavoitteeseen päästään. Kun laatu kyseisessä tarkoituksessaan on määritelty, voidaan aloittaa menetelmien ja toimenpiteiden miettiminen laadun arviointiin ja parantamiseen. (Lillrank 1999, 19.)

Laatu koskee aina asiakkaalle vaihdantasuhteessa toimitettuja tavaroita, palveluita tai tietoa. Lillrank (1999, 20) kutsuu näitä vaihdantasuhteessa olevia asioita toimitteiksi, sillä tavarat, palvelut tai tiedot menevät usein sekaisin ja päällekkäin kahden osapuolen välillä. Esimerkiksi ostaessaan uuden kodinkoneen ihminen saa palvelua kaupassa, uuden kodinkoneen ja tietoa uudesta kodinkoneesta käyttöohjeiden muodossa. Laatua voidaan tutkia neljästä eri näkökulmasta: tuotannon, suunnittelun, asiakkaan ja systeemin perspektiivistä. (Lillrank 1999, 28).

3.1 Varhaiskasvatuksen laatu

Varhaiskasvatuksen laatua määrittävät suurimmalta osin lait ja asetukset. Näiden lisäksi on suuri joukko informaatio-ohjaavia asiakirjoja, jotka tuottavat ja välittävät tietoa koulutusten, kirjallisuuden, tiedotteiden ja tutkimus- ja kehittämishankkeiden kautta (Alila 2004, 31).

Kun laadun näkökulmaksi otetaan asiakas, tulee päivähoidon osalta määrittellä, kuka asiakas on. Ensimmäisenä asiakkaana on perhe. Lasten voidaan ajatella olevan varhaiskasvatuksen välittömiä asiakkaita. Vanhemmat taas ovat sosiaalipalvelun asiakkaita lapsensa päivähoidon kautta ja varhaiskasvatuksen asiakkaita siksi, että heillä on ensisijainen vastuu lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Toisena varhaiskasvatuksen asiakkaana voidaan ajatella olevan yhteiskunnan, koska päivähoito vaikuttaa sen toimivuuteen ja hyvinvointiin niin nyt kuin pidemmällä aikavälilläkin. (Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen & Vartiainen 1999, 56.)

Varhaiskasvatuksen laatu liittyy vahvasti käytännön työhön. Tutkimuksen ja teorian kautta rakentuvat tietysti käsitykset varhaiskasvatuksesta, jossa lapsi kehittyisi, oppisi ja kasvaisi parhaalla mahdollisella tavalla. Subjektiiivisen ja arvosidonnaisen luonteensa laatu saa silloin, kun jokainen yksilö rakentaa omat näkemyksensä ja kriteerinsä hyvälle ja huonolle laadulle. Käsitykset muuttuvat yhteiskunnan kehityksen mukana. Eroavaisuuksia laadun määritelmiin voi löytyä myös maantieteellisesti. Hangossa laadukkaan päivähoidon kriteerit voivat saada erilaisia sävyjä kuin Lapissa. Varhaiskasvatuksen laadun monimuotoisuuden vuoksi on tärkeää, että laadun määrittelyyn osallistuvat kaikki, joita palvelu koskettaa. (Hujala, Parrila, Lindberg, Nivala, Tauriainen & Vartiainen 1999, 57.)

3.2 Laadun arviointi

Laadun määrittelyssä ja arvioinnissa voidaan käyttää ulkopuolisia, objektiivisia asiantuntijoita tai tutkijoita. He määrittävät asiakkaan puolesta laadukkaan palvelun sen sijaan, että itse tekisimme omat päätelmämme (Dahlberg, Moss & Pence 2002, 92.) Käsitlemme tässä kuitenkin laadun arviointia asiakaslähtöisyyden kautta, sillä työssämme päivähoidon asiakkaat, lapset, arvioivat saamaansa palvelua, päivähoitoa. Lillrankin (1999, 34–36.) mukaan asiakaskeskeisessä laadussa tarkastellaan sitä, miten toimitte kokonaisuutena soveltuu asiakkaan tarpeisiin. Asiakas on se, joka valitsee, maksaa ja käyttää toimitetta. Valitsijan, maksajan ja käyttäjän ei tarvitse olla sama henkilö, mutta jokainen voi silti olla asiakkaan roolissa. Asiakaskeskeisen laadun ongelman voivat liittyä esimerkiksi toimitteen valintaan. Ihminen valitsee toimitteensa mielikuvien ja kokemustensa myötä. Asiakaskeskeisen laadun olemus muodostuu ihmisten odotusten ja toteutuman välille ja näin ollen asiakkaalle syntyy kuva toimitteen laadusta. Tämä korostuu erityisesti palvelualoilla, sillä palveluahan ei ole olemassa ostohetkellä, vaan päätökset tapahtuvat mielikuvien pohjalta.

Asiakaskeskeistä laatua on vaikea mitata sen epätarkkuuden vuoksi. Yksi mittari voi olla esimerkiksi toimitteen tarjoajan liikevaihdon suuruus tai asiakastyytyväisyyskysely. Nämä ilmentävät kuitenkin sen hetkistä tilannetta, eikä asiakastyytyväisyyskyselyn perusteella voi tehdä pitkäaikaisia ennusteita asiakkaiden valinnoista. (Lillrank 1999, 36.) Asiakkaan tyytyväisyys laadusta tulee ongelmalliseksi myös silloin, kun yksittäisen asiakkaan mielipide pitäisi viedä pidemmälle palvelun parantamiseksi. Toisin sanoen, miten asiakkaan palaute otetaan vastaan ja miten se vaikuttaa saatavilla olevaan palveluun vai vaikuttaako se ollenkaan. (Dahlberg, Moss & Pence 2002, 95.)

Sosiaali- ja terveysalalla asiakas arvioi laatua toiminnan edellytysten kautta. Näitä ovat esimerkiksi palveluvalikoima, tilat, välineet ja menetelmät. Asiakas arvioi lisäksi henkilöstöön liittyviä rakenteellisia tekijöitä, kuten henkilöstön määrää ja ammattitaitoa. Tärkeänä pidetään myös sitä, millä tavalla henkilöstö viestii asiak-

kaan kanssa. Työn tuloksen laatua sosiaali- ja terveysalalla asiakas määrittelee esimerkiksi paremmalla toimintakyvyllä tai ongelmatilanteen helpottumisella. (Outilinen, Holma & Lempinen 1994, 38–40.)

3.3 Laadun arviointi varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin yksi keskeisimmistä tavoitteista on päivähoiton kasvatustoiminnan kehittäminen ja laadukkaan toiminnan ylläpitäminen. Arvioinnista saadun tiedon avulla voidaan analysoida toiminnan vahvat ja heikot alueet. Tämän jälkeen alkaa kehittämistyön rakentaminen vahvuuksien perusteella ja toimijoiden kannustaminen yhä parempiin suorituksiin heikkojen alueiden parantamiseksi. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala, 2007, 153–154.) Yhtenä työmme tavoitteena onkin yrittää löytää ryhmäperhepäivähoidon vahvoja ja kehitettäviä tekijöitä.

Arvioitaessa laatua kokonaisvaltaisesti täytyy jokaisen osapuolen, hallinnosta työntekijöihin ja vanhemmista lapsiin, näkökulma tulla esiin jossain muodossa. Laadun arviointi yhdistettynä kaikkien päivähoiton osapuolten näkemyksiin voi tuntua haasteelliselta. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala, 2007, 162.)

Laatua arvioitaessa siitä voidaan erottaa neljä, näkökulmiltaan erilaista laatutekijää, jotka perustuvat alun perin Hujala-Huttusen vuonna 1995 kehittelemään päivähoiton laadun arviointimalliin. Tätä laadun arviointimallia on edelleen kehitetty vastaamaan paremmin tämän päivän varhaiskasvatusvaatimuksia. Laatutekijöitä ovat puitetekijät, välilliset tekijät, prosessitekijät ja vaikuttavuustekijät. (Perhepäivähoidon laatukriteerit 2000, 3-4.)

Puitetekijät koostuvat päivähoiton laatua säätelevistä reunaehdoista. Välilliset tekijät taas säätelevät toiminnallista laatua, kuten yhteistyötä, työyhteisöä, työkoke-

musta ja johtajuutta. Kolmantena tulevat kasvatustekijät, joita puitetekijät ja välilliset tekijät säätelevät. Näitä prosessien laatutekijöitä ovat aikuisen-lapsi -vuorovaikutus, lasten keskinäinen vuorovaikutus, kehityksellisesti sopeva toiminta ja turvallinen ympäristö. Viimeisenä tulevat päivähoiton vaikutustekijät, joka kuvaa lapsen ja vanhempien tyytyväisyyttä päivähoitoon ja lapsen myönteistä kasvua ja kehitystä. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 188–193.)

4 VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖ LAADUN VIITEKEHYKSESTÄ

Tutkimuskohteenamme on ryhmiksen eli yhdenlaisen varhaiskasvatusympäristön laatu lasten näkökulmasta. Mielestämme varhaiskasvatusympäristö jakautuu loogisesti kolmeen kokonaisuuteen: fyysinen ympäristö, sosiaaliset suhteet sekä ohjattu ja vapaa toiminta. Meillä molemmilla on kokemusta varhaiskasvatuksesta, joten tiesimme, että nämä kolme laajaa kokonaisuutta soveltuisivat käytettäviksi lapsia haastateltaessa. Käytännönläheisyytensä vuoksi nämä teemat ovat sellaisia, joita myös lapset voivat pohtia ja määritellä.

Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö sekä toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä erilaiset materiaalit ja välineet. Omien teemojemme mukaisesti varhaiskasvatusympäristönsiis muodostavat fyysiset (fyysinen ympäristö) ja sosiaaliset (sosiaaliset suhteet) tekijät. Psyykkisten tekijöiden lisäksi, lisäämme itse yhdeksi tekijäksi vielä ohjatun ja vapaan toiminnan. Läsnäolollaan nämä kaksi tekijää luovat eräänlaisen rungon varhaiskasvatusympäristön muiden tekijöiden toimivuudelle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17.)

4.1 Fyysinen ympäristö

Tutkimuksessamme tarkastelemme fyysistä ympäristöä laajana sisä- ja ulkotiloista koostuvana kokonaisuutena. Parhaimmillaan se antaa lapselle sekä konkreettisen tilan erilaisia toimintoja varten että tukee oleellisesti myös hänen psyykkistä ja sosiaalista kehitystään.

Monipuolinen ja joustava ympäristö innostaa lasta oppimaan ja herättää hänessä mielenkiintoa, uteliaisuutta ja kokeilunhalua sekä kannustaa toimimaan ja ilmai-

semaan itseään. Ympäristön kautta toimintaan saadaan erilaisia tiedollisia, taidollisia ja kokemuksellisia aineksia. Fyysisten tilojen on oltava joustavia, jotta niitä voidaan aina tarpeen vaatiessa muuttaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17–18.)

Ympäristön suunnittelussa pitää huomioida sekä toiminnalliset että esteettiset näkökulmat. Osana erilaisten sisältöjen ja teemojen toteuttamista, myös lapset voivat osallistua tilojen ja välineiden suunnitteluun. Hyvin rakennettu varhaiskasvatusympäristö on ennen kaikkea viihtyisä, mutta myös lasta leikkimään, tutkimaan, liikkumaan, toimimaan ja itseilmaisuuksiin kannustava. Lisäksi ilmapiiriin tulee olla myönteinen ja ympäristön muutenkin turvallinen sekä lapsen terveyteen ja muuhun hyvinvointiin liittyvät tekijät huomioiva. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17–18.) Ympäristön tulisi tukea lapsen mielikuvituksen käyttöä, itseohjautuvuutta, vapautta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä kannustaa häntä yhteistoiminnallisuuteen. Suunnittelemalla ja ylläpitämällä tällaista ympäristöä edistetään lapsen kognitiivista ja sosiaalista kehitystä. (Spencer & Blades 2006, 6.)

Sisä- ja ulkotilojen suunnittelussa on huomioitava lasten ikä ja kehitys sekä erilaisten leikkien ja liikuntalajien vaatimat aika-, tila- ja välineratkaisut. Välineitä tulee olla riittävästi ja niiden on oltava helposti muunneltavia sekä monipuolisia. Ympäristön täytyy olla riittävän haasteellinen sekä liikkumaan ja leikkimään motivoiva. Omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä. Pihan on oltava houkutteleva, koska se on lapsen keskeisin liikunta- ja leikkipaikka. Mahdollisuuksien mukaan leikki- ja liikuntaympäristöä laajennetaan lähiympäristöön ja luontoon. Myös sisätiloissa lapsella tulee olla mahdollisuus vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkiin ja peliin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22–23.)

Fyysiset tilat antavat lapselle mahdollisuuden tuoda esille myös omaa taiteellista ilmaisua ja osaamistaan. Niin ikään ympäristössä on mahdollista kokea taiteellisia elämyksiä. Lisäksi siellä on tilaa ja aikaa tutkia taiteellisia materiaaleja, ideoita ja käsitteitä vapaasti sekä harjoittaa monipuolisesti omia taitojaan. Ympäristön es-

teettisyys itsessään voi olla lapselle taiteellinen elämys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24.)

Tärkeää on myös se, millainen ilmapiiri varhaiskasvatusympäristössä vallitsee. Ilmapiirin ollessa myönteinen, kannustava ja monipuolinen, se houkuttelee lasta tutkimaan. Lapsen käytössä on oltava monipuolisesti erilaisia mielenkiinnon herättäviä materiaaleja ja välineitä. Niiden lisäksi myös lähiympäristö ja luonto toimivat lapselle tutkimisen kohteina. Oikeanlainen varhaiskasvatusympäristö mahdollistaa kaikkien aistien ja koko kehon hyödyntämisen tutkimisen, kokeilemisen ja oivaltamisen alueilla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25.)

4.2 Sosiaaliset suhteet

Varhaiskasvatusympäristössä on havaittavissa mielestämme kahdenlaisia sosiaalisia suhteita, joissa vuorovaikuista tapahtuu joko lasten välillä tai lasten ja aikuisten välillä. Toki vuorovaikutusta tapahtuu myös aikuisten kesken, mutta se ei ole oman tutkimuksemme kannalta oleellista, joten jätämme sen käsittelemättä. Aikuisten ja lasten tavat olla vuorovaikutuksessa eroavat monin tavoin toisistaan, minkä vuoksi niitä on selkeämpää käsitellä omina lukuinaan.

4.2.1 Lasten välinen vuorovaikutus

Lapsille muiden lasten toiminta on yksi tärkeimmistä toiminnan virikkeistä. Tämän lisäksi lapset saavat vaikutteita toistensa toiminnasta liittymällä mukaan käynnissä oleviin toimintoihin ja ottamalla mallia toisistaan. Toisinaan lapsi voi myös ajautua mukaan johonkin toimintaan olematta itse aloitteellinen. Usein pelkästään paikalla oleminen riittää. Tällainen avoimuus sosiaaliselle ympäristölle tuottaa jatkuvasti uusia ideoita, impulsseja ja aloitteita. (Strandell 1995, 74.)

Lasten ulospäin suuntautuneisuus ja viehtyneisyys toisten toimintaan saavat aikaan fyysistä ja sosiaalista liikkuvuutta, sekä usein aikuisten mielestä myös seksuaalisuutta. Tämän voi kuitenkin ajatella tarkoittavan sitä, että lapset ovat ensisijaisesti motivoituneet sosiaaliseen osallistumiseen sekä osallisuuteen sosiaalisessa maailmassa. He kykenevät ymmärtämään toisten lasten aikomuksia ja toiveita sekä sovittavat ja mukauttavat toimintojaan vaihteleviin olosuhteisiin ja muuttuviin osallistujakokoonpanoihin sekä siirtyvät toiminnasta toiseen. Tämä on sosiaalista joustavuutta: lasten suhtautumista avoimesti ja vastaanottavaisesti ulkoapäin tuleville muutoksille ja vaikutteille. (Strandell 1995, 75.)

Toimiminen ryhmässä edellyttää lapselta yksilöllisyyttä ja oman osallisuuden rakentamista. Asemaa lapsiryhmässä ja vuorovaikutuksessa rakennetaan yhteisesti sosiaalisissa tilanteissa. Lasten tapa rakentaa sosiaalisia järjestyksiä heijastaa heidän toiminnalleen muutenkin luonteenomaisia piirteitä. Viestintä on kokonaisvaltaista ja verbaalisen puheen lisäksi nonverbaalinen viestintä on suuressa roolissa. (Lehtinen 2000, 190.)

Strandellin (1995, 32–33.) vertausta päiväkodin ja markkinapaikan yhdenmukaisuudesta voidaan hyvin soveltaa myös muualle päivähoitoon. Sekä päiväkotit että markkinapaikat ovat molemmat täynnä tavaroita, viihdykkeitä ja tietoa. Niissä kuljetaan kojulta toiselle: toisella kojulla pysähdytään kauemmin ja joidenkin ihmisten kanssa jäädään vaihtamaan muutama sana – jotkut kojut ja ihmiset vain ohitetaan. Markkinat toimivat tapahtumien keskuksena ja niissä vallitsee useimmiten myönteinen ja viihtyisä ilmapiiri, sekaisuudesta huolimatta. Kaikki tämä on aivan kuten päivähoitossakin.

Jotkut lapsista saattavat muodostaa keskenään kestävämpiä pareja tai ryhmiä. Aivan sattumaa tämä ei ole, sillä erityisesti ikä ja sukupuoli vaikuttavat siihen, kenen luokse lapsi hakeutuu. Lapset aistivat herkästi ikästatusten välisiä eroja ja hakeutuvat niiden perusteella oman ikäistensä seuraan. 5-6-vuotiaana lapset kykenevät tekemään samanlaista jaottelua myös sukupuolen perusteella ja saattavat

alkaa toimia omalle sukupuolelleen ominaisella tavalla. (Strandell 1995, 84, Pasuth 1987 mukaan.)

4.2.2 Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus

Strandellin (1995, 26.) mukaan lasten välinen kommunikaatio erottuu joiltakin osin vahvasti aikuisten vuorovaikutuksesta. Aikuiset ovat riippuvaisempia verbaalisista keinoista, mutta lapset käyttävät laajempaa ja vähemmän eriytynyttä kommunikation välineistöä. Lapsilla verbaalinen toiminta on luonnollinen osa heidän toimintaansa. Näin ollen tilanne ja toiminta ovat lapselle yhtä. Aikuiset pystyvät pelaamaan kielellisellä kontekstilla, mutta lasten kohdalla verbaalinen kieli vaikuttaa kontekstin luomiseen vähemmän. Lasten merkityksenanto perustuu koko tilanteen tuntemiseen, kielen ollessa vain osa sitä. Vaikka lapsi ei ymmärtäisikään sanojen merkitystä, hän kykenee ymmärtämään yhteistä toimintaa.

Käsitykset lapsen olemuksesta eli siitä, mitä lapset voivat ja saavat tehdä sekä mitä he osaavat tai eivät osaa, muuttuvat jatkuvasti. Aikuisella on kuitenkin aina tietynlainen auktoriteettiasema suhteessa lapseen. (Strandell 1995, 118.) Usein pidetään luonnollisena sitä, että lapsia käsitellään myös aikuisten työn kohteina, vallankäytön objekteina (Leavitt 1991, 99). Tämä tarkoittaa samalla myös sitä, että lapsi joutuu arvioiduksi ja alistetuksi sellaisiin päämääriin, joita ei ole itse päässyt valitsemaan. Päivähoidossa merkkejä vallankäytöstä ovat erilaiset aika, tilankäyttöä ja toimintoja koskevat säädökset. Tällainen järjestys voidaan nähdä valtasuhteena, jonka avulla lapsia ja heidän edustamaansa sekavuutta voidaan kontrolloida. (Strandell, 119.)

Aikuisilla on päivähoitossa kuitenkin myös tärkeä rooli olla luomassa puitteita lasten toiminnalle (Strandell, 185). Parhaimmillaan päivähoiton henkilökunnan ja lasten välille syntyy yhteenkuuluvuuden tunne: he tuntevat läheisyyttä toisiaan koh-

taan ja kokevat muodostavansa yhden ryhmän (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 178).

Aikuisilla ja lapsilla on toiminnassaan erilaiset kokemushorisontit – lasten toimintaa ohjailevat erilaiset motiivit ja tavoitteet kuin aikuisten. Päivähoidon henkilökunnan tulevaisuuteen suuntautuneen lähtökohdan perustana on lapsen kehitystä koskeva psykologis-pedagoginen tieto. Sen pohjalta toiminnalle luodaan tavoitteita, jotka yhdessä lasten esittämien toiveiden kanssa vaikuttavat toiminnan järjestämiseen. Lapset taas elävät tässä ja nyt. He pystyvät tilanteiden muuttuessa sopeutumaan nopeasti muuttuneeseen tapahtumakulkuun. (Strandell 150–151.)

Omatoimisuus. Itseohjautuvuudella eli omatoimisuudella tarkoitetaan toimintatapaa, jossa aikuisen ohjaus on välillistä lasten valmentamista tekemään itse valintoja. Henkilökunta ottaa avoimemmin vastaan lasten ehdotuksia ja integroi niitä omiin suunnitelmiinsa. Toisin sanoen: lapsille annetaan tietynlaista vastuuta, mutta heidät voidaan ottaa myös mukaan ratkaisemaan ristiriitoja ja osallistumaan päivittäisiin rutiineihin. Useimmiten lasten ikää käytetään perusteena omatoimisuuden lisäämiselle. Omatoimisuuden avulla lapsille pyritään opettamaan vastuunkantamista omista teoistaan. Voidaan ajatella, että lasten toimintavapaus laajenee, kun he voivat olla mukana ylläpitämässä arkipäivän järjestystä ja rutiineja. Heille jää enemmän liikkumavaraa ja he voivat paremmin osallistua arkipäivän muotoutumiseen. (Strandell 1995, 142–145.)

4.3 Ohjattu ja vapaa toiminta

Päivähoidon arki koostuu toiminnasta, joka voi olla joko ohjattua tai vapaata. Ne ylläpitävät päiväjärjestystä ja niitä eri tavoin suhteuttamalla saadaan kunkin lapsiryhmän toiminta vastaamaan heidän tarpeitaan. Tärkeän asemansa vuoksi ohjattu ja vapaa toiminta onkin mielestämme syytä huomioida laatua käsitellessä omana kokonaisuutenaan.

Ohjattu toiminta on tavoitteellista, aikuisen suunnittelemaa ja lapsikeskeistä toimintaa, jota toteutetaan muuhun toimintaan sisällytettynä ohjaustuokioina. Ohjatun toiminnan määrä vaihtelee lasten iän ja kehitystason mukaan. (Kivioja, Koskenrouta & Valpola 1991, 38.) Vanhemmilla lapsilla ohjattua toimintaa on enemmän kuin pienemmillä lapsilla, joilla aikaa vierähtää enemmän perushoitotilanteisiin ja leikkimiseen. Kiviojan, Koskenroutan ja Valpolan (1991, 38) mukaan ohjatun toiminnan suunnittelussa huomioidaan systemaattisesti lapsen kaikki kehityksen osa-alueet. Toiminnan sisältöalueita ovat kuvalliset, kielelliset, liikunnalliset ja musiikilliset ilmaisumuodot, leikki, työtehtävät, päivittäiset askareet sekä ympäristöön tutustuminen.

Strandell (1995, 105–107) puhuu päivähoitoympäristössä sijaitsevista *asemista*. Ne on aikuisten toimesta suunniteltu ehdottamaan lapsille tiettyjä toimintoja. Asemat muistuttavat pienoiskoossa joitakin yhteiskunnan toimintoja - kuten parturikampaamo ja kauppa, jolloin niiden tarkoituksena on tarjota lapsille erilaisia rooleja. Toisenlaisia asemia ovat esimerkiksi nukkehyllyt, askartelupöydät, kirjahyllyt, piilopaikat tai ulkona kiipeilytelineet ja hiekkalaatikko. Asemat on suunniteltu tietynlaiselle osallistujamäärälle ja osallistujien välisille sosiaalisille suhteille – fyysisen ympäristön sisään on rakennettu sosiaalinen järjestys. Henkilökunnan ei tarvitse tehdä paljoakaan toivotun toiminnan aikaansaamiseksi, sillä pelkän olemassaolonsa avulla asemat kanavoivat lapsia etukäteen määriteltyihin toimintoihin. Toisaalta päivähoitopaikan tilat ovat eriytymättömiä, jolloin niitä ei ole jaettu käyttäjien kesken vaan ne ovat yhteisiä.

Ei ole kuitenkaan todisteita sille, että lapset käyttäisivät ympäristöään pedagogiikan ja suunnittelijoiden ajattelemalla tavalla. Sekä fyysinen tila että sen sisään rakennettu sosiaalinen järjestys ovat avoimia sekä lasten omille että lasten ja henkilökunnan välisille neuvotteluille ja määrittelyille. Lasten tila-ajattelu on luovempaa ja he tuntevat vetoa etenkin sellaisiin tiloihin, joita ei ole etukäteen suunniteltu. (Strandell 1995, 107.)

Vapaassa leikissä korostuu aikuisen rooli välillisenä leikin ohjaajana. Aikuisen on oltava läsnä, mutta vältettävä lasten häiritsemistä. Hän voi läsnä ollessaan tehdä havaintoja, joiden avulla hän voi tukea leikkiä sekä havainnoida lasten käyttäytymistä ja oppimista. (Viittala 2006, 165.) Lasten vapaamuotoiselle toiminnalle yksi ominainen piirre on, että eri toimintojen välillä ei ole olemassa selkeitä rajoja. Toiminta voi vaihtua uudeksi täysin huomaamattomasti. Tämän lisäksi rinnakkaiset ja samanaikaisesti käynnissä olevat toiminnot sulautuvat toisiinsa. Toiminnot ja osallistujakokoonpanot saattavat muuttua todella nopeasti ja onkin vaikeaa tunnistaa milloin jokin tietty toiminta alkaa ja loppuu - kullekin mukanaolevalle lapselle aloitus- ja lopetuskohdat ovat omansa. Niin ikään samanaikaisesti meneillään olevia toimintoja on vaikea erottaa toisistaan. Näin ollen toiminnasta muotoutuu eräänlaista katkeamatonta virtaa. (Strandell 1995,70.)

4.4 Ryhmäperhepäivähoidon laatukriteerit

Perhepäivähoidon laatukriteerit tarjosivat meille kokonaisvaltaisen kuvan perhepäivähoidosta ja työmme teema-alueista. Laatukriteerit ovat syntyneet Oulun yliopiston ja 22:n eri kunnan yhteistyön tuloksena vuosina 1997–2000 Laadun arviointi päivähoitossa -projektin muodossa. Laatukriteerit pohjautuvat jo aiemmin esittelemäämme päivähoitolaadun arviointimalliin (mts.18). (Perhepäivähoidon laatukriteerit 2000).

Perehtyessämme perhepäivähoidon laatukriteereihin, löysimme niistä jo aiemmin olemassa olleisiin teema-alueisiimme sopivia kriteereitä. Ne eivät kuitenkaan sellaisenaan soveltuneet työhömme, mutta pystyimme poimimaan ja muokkaamaan niitä työhömme sopiviksi. Kirjallisuuden ja omakohtaisen työkokemuksemme ansiosta kykenimme edelleen muokkaamaan kriteerit nimenomaan ryhmäperhepäivähoitoon sopiviksi. Näin syntyivät työhömme sopivat *ryhmäperhepäivähoidon laatukriteerit*.

Fyysinen ympäristö. Laadukkaassa fyysisessä ympäristössä huomioidaan seuraavat asiat:

- tilaa leikkiä ja liikkua
- tilat muunneltavissa: mahdollisuudet omaehtoiseen ja luovaan leikkiin
- tilojen viihtyisyys: esteettisyys, virikkeet, toimivuus
- tilojen suunnittelussa on huomioitu lasten ikä- ja kehitystaso
- mahdollisuus työskennellä sekä yksin että ryhmänä
- mahdollisuus hiljaiseen työskentelyyn
- tilojen käytöstä on sovittu yhdessä lasten kanssa
- materiaalit ja välineet saa helposti esille: ovatko ne riittävän monipuolisia, onko niitä riittävästi, puuttuuko jotain
- retkien ja tutustumiskäyntien järjestäminen lähiympäristöön
- ympäristön turvallisuus: onko vaarallisia tai pelottavia paikkoja, liikenne

Sosiaaliset suhteet. Laadukkaille sosiaalisille suhteille ominaista on:

- perusturvallisuus: jokainen lapsi saa osakseen huomiointia, läheisyyttä, hellyyttä, ymmärrystä ja sylittämistä
- ystävyyssuhteet: hoitopaikassa pysyvä kaveripiiri sekä tunne kaverien ja hoitajien hyväksynnästä
- hoitopaikkojen ja hoitajien vaihtuvuus vähäistä
- hoitajan paikallaolo lapsen tullessa hoitopaikkaan ja lähtiessä sieltä
- tiedonkulku kodin ja hoitopaikan välillä
- lapsi tulee ja jää mielellään hoitoon
- lapsi kertoo päivähoitopaikan asioista myönteisesti
- omatoimisuuteen rohkaiseminen: tuki ja opastus muilta lapsilta sekä hoitajilta tarvittaessa
- hoitoaikojen yhteensovittaminen esimerkiksi miten usein lapsi on yksin hoitopaikassa hoitajan kanssa

- ohjaaminen huolehtiminen omista / yhteisistä tavaroista ja ympäristöstä
- hoitajien suhtautuminen lapseen: kuunnellaanko, ollaanko kiinnostuneita, huomataanko erilaiset tunnetilat ja vastataanko niihin, vastataanko kysymyksiin ja pyyntöihin
- positiivisten ja negatiivisten tunteiden hallinnan ja ilmaisun opettelu
- positiivinen palaute lapsille, kannustaminen yrittämään uudelleen, opettaminen sietämään pettymyksiä ja epäonnistumisia
- lapsen mukaan ottaminen arkisiin toimiin ja työtehtäviin
- suvaitsevaisuuden opettaminen
- ryhmässä toimimisen, hyvien käytöstapojen, muiden huomioimisen opettaminen
- leikkiin kannustaminen muiden lasten kanssa
- miten lapsiryhmän yhteiset säännöt on laadittu
- turvallinen olo hoitopaikassa
- puuttuminen kiusaamistilanteisiin / ristiriitatilanteisiin, kaikkien kohtelemisen samanarvoisesti
- mielipiteiden ilmaisu ja niiden huomiointi

Ohjattu ja vapaa toiminta. Laadukkaassa toiminnassa huomioidaan seuraavat seikat:

- päivittäinen mahdollisuus ulkoiluun, liikuntaan ja lepoon
- ruokailutilanteet
- oman rytmin mukaan toimiminen, mm. nukkuminen
- kiireetön ja rauhallinen tunnelma
- päivittäin aikaa lasten yhteiseen omaehtoiseen toimintaan
- lapsilla mahdollisuus leikkiä rauhassa keskeytyksittä, leikkiä mahdollisuus jatkaa niin pitkään kuin haluaa
- valinnanvapaus toimintoihin ja tehtäviin
- toiminnassa huomioidaan lasten kiinnostusten kohteet ja heille merkitykselliset asiat
- lasten ehdottamien ajatusten, kysymysten, ideoiden,

ratkaisuehdotusten salliminen ja siihen kannustaminen

- toiminnot tarpeeksi haastavia ja kiinnostavia
- lapsi osallistuu mielellään ja iloisesti toimintoihin
- kasvatuskumppanuus: esim. kotona ja hoidossa samat pelisäännöt
- mielekkäimmät ja epämieluisimmat toiminnot

Edellä mainituissa kriteereissä näkyvät mielestämme ryhmäperhepäivähoidon laatuvaatimukset. Laatuksiteerit ovat yksinkertaisessa muodossa, mikä tekee niistä ymmärrettäviä sekä aikuisen että lapsen näkökulmasta. Tämän vuoksi teimme tutkimuksemme haastattelurungon suoraan niiden pohjalta. Käytimme kriteereitä myöhemmin myös analysointivaiheessa.

5 HAASTATELTAVANA LAPSET

5.1 Lapsilähtöisyys

Lapset suljetaan usein yhteiskunnan niin sanottuun marginaaliryhmään, joka vastaanottaa passiivisesti aikuisten määrittelemän hyvän. He eivät niinkään toimi vaikuttajana itseään koskevissa asioissa. (Tauriainen 2000, 48–49.) Näin jää usein taka-alalle se tosiseikka, että lapsethan siellä päivähoitossa ovat, eivät aikuiset. Tauriainen (2000, 57) mukaan lapsen mielipiteen kuuleminen on tärkeää. Se tukee lapsen oma-aloitteisuutta ja tietoisuuden lisääntymistä omasta ajattelusta sekä tätä kautta lisää hänen omia vaikutusmahdollisuuksiaan.

Oppiminen nähdään konstruktivistisessä oppimiskäsityksessä jatkuvana yksilön ja ympäristön vuorovaikutusprosessina. Yksilö toimii aktiivisesti valikoiden, muuntaen ja tulkiten vastaanottamaansa informaatiota rakentaen näiden pohjalta uudelleen malleja ajatteluunsa ja toimintaansa. (Von Glaserfeld 1995, Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 50 mukaan.) Lapsi oppii tärkeitä asioita sekä omassa spontaanissa toiminnassaan että vuorovaikutuksessa aikuisten kanssa. Sen sijaan, että painotettaisiin vain toisen merkitystä ja tärkeyttä, konstruktivismi pyrkii korostamaan niiden keskinäistä vuorovaikutusta ja saamaan moninaisen käsityksen lapsen oppimisprosessista. (Hujala ym. 2007, 52.)

Konstruktivistisessä oppimisen pedagogiikassa lapsilähtöisyys lähtee kasvattajan oman näkökulman huomioimisesta. Siinä korostetaan lapsen aktiivisuutta oppijana ja oman oppimisensa subjektina. Aikuisen tehtävänä ei ole rakentaa ja järjestää lapselle valmiiksi erilaisia oppimiskokemuksia, vaan antaa mahdollisuus lapsen oman oppimisprosessin muotoutumiselle. Aikuisen täytyy huomioida lapsen yksilölliset tarpeet suunnitellessaan toimintaa. Lapsen ja ympäristön ominaislaadun ymmärtämiseen päästään vain lapsen havainnoinnin, kuuntelemisen ja tutustumisen kautta. (Hujala ym. 2007, 56.)

Varhaiskasvatuksessa lapsilähtöisyydestä puhuttaessa tulisi huomiota kiinnittää erityisesti lasten ja aikuisten väliseen yhteistyöhön. Pedagogisessa toiminnassa lapset ideoivat, suunnittelevat ja myös pääasiallisesti vastaavat toteutuksesta itse. Aikuisen roolina on muokata lapsilta tulleet asiat teoreettiseen viitekehykseen ja sitä kautta antaa lapsille uusia oppimiskokemuksia ja -tilanteita. Ongelmana voi toisaalta olla aikuisen tulkinnan luotettavuus. Lasten mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden selvittäminen vaatii siis aikuiselta ammatillista taitoa, jotta lasten toimintaa voidaan ymmärtää ja mielenkiinnon kohteita saadaan näkyväksi. (Kinos 2001, 32–33.)

5.2 Tutkimuksen aiheena lapsi ja laatu

Suoraan lasten haastatteluun perustuvia tutkimuksia on tehty erilaisilla menetelmillä Pohjoismaissa esimerkiksi tanskalaisen Langstedin toimesta. BASUN-projektissa haastateltiin 5-vuotiaita lapsia heidän jokapäiväisestä elämästään. Ennen haastatteluita työryhmä haastatteli aikuisia ja työntekijöitä, jotta he saisivat etukäteen tarkan kuvan lasten arkipäivästä. Lapsen arkipäivä rakentuu ainakin kahdesta eri maailmasta, kodista ja päivähoidosta. Analyysia tehdessään tutkimusryhmä johti vastaukset kolmeen pääkysymykseen. Ensimmäisenä oli se, että kumpi näistä maailmoista oli mieluisampi ja mitä lapset ajattelivat perheistään ja hoitopaikoistaan. Toinen oli se, kumpi teki päätökset näistä kahdesta maailmasta. Kolmannessa pohdittiin sitä, mitä sääntöjä näissä kahdessa maailmassa oli. (Langsted 1994, 34–36.)

Suomessakin on tehty joitain tutkimuksia lasten haastatteluun perustuen (Tauriainen 2000, 59.) Esittelemme niistä esimerkinomaisesti joitakin. Tauriainen (2000) on tehnyt laajan päivähoiton laatua koskevan tutkimuksen, joiden tuloksia hän esittelee teoksessaan ”Kohti yhteistä laatua: Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä”. Osan lapsista tutkija

haastatteli itse ja osan taas pienryhmän henkilökunta. Oman haasteensa lasten haastatteluun toi se, että ryhmässä oli erityistä tukea tarvitsevia lapsia, joilla oli esimerkiksi kommunikaatio-ongelmia. Tutkimus toteutettiin pääosin haastattelemalla, mutta lasten erityisyyden vuoksi haastattelun tukena käytettiin erilaisia havaintomateriaaleja.

Tauriainen esittelee lasten havaintoja kehollisuuden (kehon aistimat asiat), situationalisuuden (minän ja ympäristön suhdetta koskeviin asioihin) ja mielellisyyden (oma tietoinen mielen tila) kautta. Analyysin pohjalta esiin nousi viisi teemaa. Ensimmäinen teema liittyi päiväkodin toimintoihin, joita lapset kuvasivat myönteisesti. Näitä tilanteita olivat pääasiassa omaehtoinen toiminta, kaaos ja jännittävyys. Toisessa teemassa taustalla olivat ne toiminnot, joihin lapset kohdistivat negatiivisia ilmauksia, esimerkiksi ryhmänohjaustilanteet ja päiväunitilanteet. Kolmas teema käsitteli perushoitotilanteita, joissa lapset kuvasivat sekä myönteisiä että kielteisiä kehollisia kokemuksia. Lapset elävät vahvasti nykyhetkessä, joten keho tuottaa lapselle tilanteesta riippuen joko mielihyvää tai mielihäpä. Neljännessä teemassa lapset kohdistivat huomionsa omaan osaamiseen ja oppimiseen. Lasten laatuajatella kuvastivat välttämättömät ja riittävät oppimisen, tekemisen ja ajattelun haasteet. Viimeisessä teemassa tarkastelun kohteena oli lapsen suhde kulttuuriin, aikuisiin ja muihin lapsiin.

Myöhemmin tutkimuksia päivähoiton laadusta lasten näkökulmasta on tehty sekä kuntien sisällä että opiskelijoiden lopputöissä. Kuula, Lamberg & Patja (2001) ovat tehneet Jyväskylän ammattikorkeakoulussa opinnäytetyönsä aiheesta: ”Yökylässä päiväkodissa: Lasten kokemuksia vuorohoidon laadusta”. Tutkimustulokset kertoivat lasten olevan pääosin tyytyväisiä vuorohoitoon. Lapset kokivat erityisesti iltajan rauhallisuutensa vuoksi positiivisena. Öiden viettäminen päivähoitossa koettiin neutraalina, vaikka joskin osalle lapsista se oli ollut ikävä kokemus.

Lappeenrannassa kasvatus- ja opetustoimen toimesta taas tutkittiin 5-6 -vuotiaiden mielipiteitä varhaiskasvatuksesta. Kaupunki oli mukana Laadunarviointi päivähoitossa -projektissa rakentamassa laatukriteereitä, joita se sovelsi lasten

haastatteluissa. Raportissa ”Kaikki tääl on miun kavereita” (2007) kuvataan haastatteluiden kolmannen ja viimeisen lasten mielipiteitä koskevan tutkimuksen kulkua ja tuloksia. Tutkimuksessa aikuinen pelasi lapsen kanssa peliä, jossa aiheena olivat päivähoidon laatuun liittyvät asiat. Vastausvaihtoehtoina olivat nähtävästi kyllä ja ei, mutta raportin mukaan lasten omillakin kommentteilla oli painoarvoa ja niitä siinä jonkin verran esitelläänkin. Tulokset ovat prosentimuodossa ja niitä verrataan aikaisempiin vuosiin. Vertailun vuoksi kysymykset lapsille olivat jokaisena tutkimusvuotena samat. Erityisesti kiireettömyydessä ja lasten välisissä suhteissa oli tapahtunut parannusta aikaisempaan verrattuna. Raportin mukaan tämä voi johtua siitä, että näihin asioihin oli kiinnitetty aikaisempien tutkimustulosten perusteella paljon huomiota ja nyt tutkimustuloksissa lapset olivat kokeneet muutoksen parempaan tapahtuneen. Ensimmäistä kertaa suoritettiin tyttöjen ja poikien vastauksien vertailua toisiinsa. Tyttöillä oli positiivisempia kokemuksia esimerkiksi hoitoon tulemisesta, nukkumisesta ja ruokailuista kuin pojilla. Raportissa pohditaankin sitä, miten varhaiskasvatus saataisiin vastaamaan paremmin poikien tarpeisiin ja toiveisiin.

Lasten äänen voi saada kuuluville monellakin eri tavalla. Esimerkiksi Lappeenrannassa haastattelumenetelmänä käytetty peli on yksi oivallinen keino lapsen äänen kuulemiseen. Tutkimus voi kohdistua pelkästään yhteen päivähoitoyksikköön tai se voidaan yhdistää laajempaan kontekstiin, kuten kysymykseen kodin ja päivähoiton erilaisista maailmoista. Halusimme tuoda esille sen, miten erilaisiin asioihin lapsen mielipidettä voidaan kysyä ja miten erilaisilla tavoilla vastauksia voidaan analysoida. Tutkijan omat lähtökohdat ja kiinnostusten kohteet ratkaisevat sen, mitä hän haluaa lapselta kysyä ja mitä hän vastauksista hakee.

5.3 Lapsi haastateltavana

Lasta haastattelukohteena pidetään usein haasteellisena, koska hänen ajatellaan olevan kyvyiltään puutteellinen ja ajatuksiltaan liian ailahtelevainen tuottamaan tietoa omasta todellisuudestaan (Turja 2004, 11). Usein korostetaan esimerkiksi lasten kielellisiä ja kognitiivisia vajavuuksia sekä lasten johdateltavuutta (Kirmanen 1999, 199). Lapsen tulkinnat voivat kuitenkin olla yhtä tosia ja arvokkaita kuin aikuistenkin – aikuisen on vain saavutettava ”tulkinnallinen aaltopituus” lapsen kanssa. (Turja 2004, 11.)

Pienen lapsen ajattelu on konkreettista eikä sisällä abstraktin ajattelun tuomaa etäisyyttä. Lapsen on usein hankala hahmottaa ajankulua, hän voi tulkita käsitteet eri tavalla kuin aikuinen eikä hänen käsitevarastonsa ole kovin laaja. Aikuisten ja lapsen tulkinnat asioista voivat olla hyvin erilaisia. On muistettava, ettei lapsi välttämättä ymmärrä puheena olevaa asiaa samalla tavalla kuin haastattelija, mutta kuitenkin ymmärtää sen oikealla tavalla. Siksi tuleekin kiinnittää huomiota lapsen ikään soveltuvan kommunikaation ja haastattelumenetelmien käyttöön. (Kirmanen 1999, 199; Tauriainen 2000, 61.)

Mitä nuoremmasta lapsesta on kyse, sitä epäsuorempia haastattelumenetelmiä tulee käyttää (Tauriainen 2000, 61). Pienimmät lapset eivät välttämättä kykene ilmaisemaan omia käsityksiään tarpeeksi tarkasti, mutta isoimmilta arviota päiväkotielämästä voidaan pyytää. Suorien tiedonhankintamenetelmiä hyödyntämällä tieto hankitaan nimensä mukaisesti suoraan lapsilta. Vaarana aikuisten valmiiksi strukturoimissa kysymyksissä ja havainnointiluokituksissa on se, että ne saattavat jättää ulkopuolelleen sellaisia asioita, jotka lapset itse kokevat tärkeiksi. (Turja 2004, 12–17.)

Lapsen haastattelu on hyvä aloittaa hyvin neutraaleilla kysymyksillä vaikkapa kuumisia kysellen. Tyypillistä on, ettei pieni lapsi jaksa keskittyä istumaan paikoillaan kovinkaan pitkään. Tämän vuoksi leikkiminen, haastattelun keskeyttäminen

sekä keskustelu välillä muista, lasta kiinnostavista asioista, saattaa helpottaa oleellisesti haastattelun kulkua. Lasten kohdalla paras haastattelun tallennusmuoto on yleensä nauhoittaminen. Muistiinpanojen tekeminen saattaa sitoa haastattelijan huomion liaksi haastattelutilanteessa ja usein erillisten muistiinpanojen tekemiseen ei edes jää tarpeeksi aikaa. Myös analysointivaiheessa on tärkeää, että sekä kysymykset että vastaukset ovat saatavilla sanatarkassa muodossa. (Kirmanen 1999, 205–208.)

Lapsitutkimuksen eettisyys. Lapsia koskevaan tutkimukseen liittyy monia eettisiä kysymyksiä koskien koko tutkimusprosessia aina kysymysten asettelusta tulosten julkistamiseen sekä julkaisun ulkoasuun saakka. Lähtökohtana on, että lasta on kaikin mahdollisin keinoin suojeltava haitoilta, joita tutkimuksesta saattaa seurata. Lapset ovat fyysisesti ja psyykkisesti heikompia eikä heillä voi olettaa olevan samanlaista tietoa ja kokemusta kuin aikuisilla. Tämän vuoksi aikuisilla on velvollisuuksia heitä kohtaan. Tutkimusaineiston käsittelyssä ja analysoinnissa on pidettävä huoli siitä, ettei aineisto ole ulkopuolisten saatavissa. Tutkittavien lasten anonymiteetti on turvattava koko tutkimuksen ajan, jossa hyvä keino on haastatteluvien henkilöiden lajittelu erilaisten tunnistuskoodien mukaan. (Ruoppila 1999, 26–29.)

Päätösvalta lasten osallistumisesta tutkimukseen on heidän vanhemmillaan, mutta Ruoppila (1999, 30, Morrow & Richards 1996, 90–105 mukaan.) korostaa myös lapsen oikeutta olla osallistumatta tutkimukseen. Aina kun lasta tutkitaan jossakin instituutiossa, kuten päiväkodissa, tarvitaan erillinen lupa myös instituution toiminnasta vastuussa olevalta hallinnolliselta toimielimeltä (Ruoppila 1999, 33).

Kysymyksenasettelussa on kiinnitettävä huomiota kysymysten mahdolliseen arkaluonteisuuteen ensisijaisesti lasten, mutta myös instituution kannalta (Ruoppila 1999, 40). Kysymyslomaketta ja -menetelmiä on lasten kohdalla hyvä myös esiteltä, kuten esimerkiksi Tauriainen (2000, 101) ja Kirmanen (1999, 201) tekivät omissa lapsia koskevissa tutkimuksissaan. Näin tiedonhankinnasta tulee luotettavampaa. Raportointivaiheessa tutkimus on kuvattava erittäin tarkasti: kaikki tulok-

set on esitettävä eikä havaintoja saa jälkikäteen keksiä tai ilman pätevää syytä poistaa (Ruoppila 1999, 44). Tutkimuksen kysymyksenasettelu, julkistaminen ja soveltaminen sekä tulkinta ovat kaikki aikuisten vallassa. Lapset eivät niiden kritisointiin voi vähäisen yhteiskunnallisen valtansa vuoksi osallistua. (Ruoppila 1999 28, Morrow & Richards 1996, 90–105 mukaan.) Juuri sen takia niiden eettisyyteen ja oikeellisuuteen on tutkimuksessa kiinnitettävä aivan erityistä huomiota.

6 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Opinnäytetyössämme selvitämme 4-5-vuotiaiden lasten ajatuksia siitä, millainen on heidän saamansa ryhmäperhepäivähoidon laatu Jalasjärven kunnassa. Päivähoidon sisällä kohdistamme tutkimuksemme laadusta nimenomaan ryhmäperhepäivähoitoon. Ryhmäperhepäivähoidon laatuun liittyen tarkoituksenamme on selvittää tarkemmin seuraavia osa-alueita: fyysinen ympäristö, sosiaaliset suhteet sekä toiminta.

Päätutkimuskysymyksemme on se, millaisena lapset näkevät ryhmäperhepäivähoidon laadun Jalasjärven kunnassa kolmen teema-alueemme tiimoilta. Alakysymyksenä on se, onko lasten ajatuksissa ja laatimissamme laatukriteereissä yhteneväisiä piirteitä: painottavatko lapset samanlaisia asioita kuin kriteerit?

Työmme tavoitteena on tuoda esille lapsille merkityksellisiä asioita ryhmäperhepäivähoidossa. Näistä asioista koostuvat lasten laatukäsitykset koskien heidän päivähoitoaan. Tavoitteenamme on myös antaa ehdotuksia Jalasjärven kunnan varhaiskasvatustyöhön. Esittelemmekin valmiin työmme kokonaisuudessaan Jalasjärven koulutuslautakunnalle, mitä kautta saamme tulokset tulevat varmemmin käytäntöön.

6.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme on luonteeltaan tutkimuksellinen ja aineiston analysointi tapahtuu kvalitatiivisia menetelmiä käyttäen. Kvalitatiivisen eli laadullisen lähestymistavan valitsimme tutkimuksellemme, koska se painottaa nimenomaan käytännön kentässä karttunutta, kokemusperäistä tietoa, jollaista mekin pyrimme saamaan.

Kiinnostuksen kohteenamme ovat näin ollen ennemminkin tietyt teemat, teoriat ja käytännöt (Munter & Siren-Tiusanen 1999, 180–185).

Laadullisessa tutkimuksessa tapauksia on melko pieni määrä, mutta ne pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteeri on näin ollen määrän sijasta laatu. (Eskola & Suoranta 2003, 18.) Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena on kuvata, ymmärtää ja antaa mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Pyrkimyksenä on ilmiön syvälinen ymmärtäminen. Analyysi nähdään laadullisessa tutkimuksessa jatkuvasti läsnä olevana toimintana, joka ohjaa itsessään tutkimusprosessia ja tiedonkeruuta. (Kananen 2008, 24.)

6.2 Teemahaastattelu

Valitsimme teemahaastattelu-menetelmän, koska mielestämme käsittelemämme teema-alueet tulevat kyseisessä menetelmässä hyvin esille. Tätä menetelmää käyttämällä saamme aineiston paremmin hallintaan. Avoin haastattelumenetelmä tuottaisi luultavasti liikaa aiheeseen kuulumatonta aineistoa.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Siinä haastattelu kohdennetaan yksityiskohtaisten kysymysten sijaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelussa lähdetään oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä menetelmällä – korostetaan haastateltavien elämysmaailmaa ja heidän määritelmiään tilanteista. Tämä antaa mahdollisuuden tutkittavien äänen esiintuomiselle. Teemahaastattelussa huomioidaan, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä ja että ne syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

6.3 Ryhmähaastattelu

Päätimme toteuttaa haastattelumme ryhmähaastatteluina, sillä ajattelimme sen olevan haastattelukohteinamme olevien lasten kannalta mielekkäämpää. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997, 206–207.) sekä Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 61–63.) mukaan ryhmässä ollessaan lapset saavat tukea toisistaan, sillä vieraan aikuisen seurassa monet heistä voivat jännittää ja ujostella. Ryhmässä lapset voivat keskustella vapautuneemmin ja samalla he voivat auttaa toisiaan muistamaan asioita.

Ryhmähaastattelu on tehokas tiedonkeruun muoto, koska samalla kertaa tietoa saadaan usealta henkilöltä yhtä aikaa. Teemahaastattelun yhteyteen ryhmähaastattelumenetelmän käyttäminen sopii erittäin luontevasti, sillä molemmissa haastateltavien henkilöiden yhteisen kannan muodostaminen johonkin ajankohtaiseen asiaan käy luontevasti. (Hirsjärvi ym. 1997, 207; Hirsjärvi & Hurme 2000, 61.)

Meidän tilanteessamme, kun haastattelihoita on kaksi, tilanteen ohjailu on helpompaa. Kun toinen esittää keskustelun teemoja ja seuraa sen kulkua, voi toinen valmistella uuden teeman aloitusta tai tehdä vaikkapa muistiinpanoja tilanteesta. (Hirsjärvi ym. 1997, 207; Hirsjärvi & Hurme 2000, 61.)

6.4 Fenomenologinen ja hermeneuttinen tutkimusperinne

Tutkimuksemme taustalla ovat vahvasti fenomenologinen ja hermeneuttinen ajattelutapa, sillä ne kuvaavat mielestämme hyvin oman tutkimuksemme kulkua. Laineen (2007, 29.) mukaan fenomenologiassa ajatellaan ihmisen suhteen maailmaan olevan intentionaalinen, mikä tarkoittaa että kaikki merkitsee meille jotain. Todellisuus ei ole neutraali massa, vaan jokaisen havainnon kohde näkyy edessämme havaitsijan omien pyrkimysten, kiinnostuksen ja uskomusten

mukaisesti. Kokemus muodostuu merkitysten mukaan ja juuri nämä merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen kohteena.

Ihmisyksilö on perustaltaan yhteisöllinen, mikä tarkoittaa että yhteisö, jossa kasvamme, toimii meille merkitysten lähteenä. Merkitykset ovat luonteeltaan intersubjektivisia eli subjektien välisiä ja niitä yhdistäviä. Yhteisön jäsenillä on yhteisiä piirteitä, yhteisiä merkityksiä. Tutkittavat ihmiset, mukaan lukien myös tutkija ovat osa jonkin yhteisön yhteistä merkitysten perinnettä. Tämän vuoksi jokaisen yksilön kokemusten tutkimus paljastaa myös jotain yleistä. Fenomenologinen tutkimus ei edes pyri löytämään universaaleja yleistyksiä, vaan sen tarkoituksena on ymmärtää jonkin tutkittavan alueen ihmisten sen hetkistä merkitysmaailmaa. (Laine 2007, 30–31.) Mielestämme tämä kytkeytyy hyvin omaan tutkimukseemme, koska lapset elävät vahvasti nykyhetkessä ja heidän mielipiteensä saattavat vaihtua melko nopeastikin. Tämä ei tee niistä kuitenkaan vähemmän arvokkaampia kuin aikuisten ajatukset.

Teoria on erottamaton osa fenomenologista tutkimusprosessia. Tutkijan on etukäteen paneuduttava sekä kehityspsykologiaan että siihen tiedonalaan, jota koskevia käsityksiä aikoo tutkia. Näin hän voi tarkentaa kysymyksenasetteluaan. Myöhemmin haastattelussa hän kykenee tekemään asiaankuuluvia eli valideja kysymyksiä ja tämän jälkeen ilmaisuja tulkitessaan erottamaan merkitykset toisistaan niiden validiuden perusteella. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1996, 123–133.) Ilman kehityspsykologista tietämystä ei voi toteuttaa luotettavasti. Päädyimme tutkimuksessamme suoraan tiedonkeruumenetelmään. Aihetta koskevan kirjallisuuden perusteella 4-5-vuotiailla lapsilla oletetaan olevan valmiudet omista ajatuksistaan ja kokemuksistaan kertomiseen.

Fenomenologisen ajattelutavan lisäksi myös *hermeneuttinen tutkimusperinne* näkee inhimillistä elämää koskevan tiedon luonteeltaan muuttuvana ja tilanteesta riippuvaisena. Siihen, minkä merkityksen ihminen antaa asioille, vaikuttaa hänen omat arvonsa, uskomuksensa, tietonsa, kiinnostuksenkohteensa ja elämäntilanteensa. Tavoitteena ei ole löytää yhtä oikeaa totuutta, vaan tunnistaa ja ymmärtää

niitä merkityksiä, joita ihmiset antavat asioille. (Turja 2004, 11.) Ainutkertainen ja ainutlaatuinen ovat hermeneutikon kiinnostuksen kohteita. (Laine 2007, 30.)

Lasten kohdalla tulkintojen tekemisessä täytyy olla varovainen, etteivät lopulliset tulokset vääristy tutkijan omien ajatusten ja pyrkimysten mukaisiksi. Laineen (2007, 31.) mukaan hermeneutiikka luetaan useimmiten teoriaksi ymmärtämisestä ja tulkinnasta. Tulkinnalle yritetään löytää sääntöjä, jotka määrittelisivät väärät ja oikeammat tulkinnat. Hermeneutiikkaa ja fenomenologiaa yhdistää fenomenologisen tutkimuksen tulkinnan tarve. Hermeneuttisen tutkimuksen kohteena on ihmisten välinen kommunikointi, kielelliset ja keholliset ilmaisut. Ilmaisulla on merkityksiä, joita voidaan tarkastella lähemmin vain niitä ymmärtämällä ja tulkitsemalla. (Laine 2007, 31.)

Fenomenologisella ja hermeneuttisella tutkimuksella on kaksitasoinen rakenne. Siinä perustason muodostaa tutkittavan koettu elämä esiymmärryksineen. Esiymmärryksellä tarkoitetaan hänen luontaista arkielämän ymmärrystään. Toisella tasolla tapahtuu itse tutkimus, jonka kohteena on ensimmäinen taso. Haastateltava kuvaa mahdollisimman luonnollisesti, välittömästi ja ei-refleksiivisesti omia kokemuksiaan ja ymmärrystä, joka niihin liittyy. Toisella tasolla tutkija taas pyrkii refleктоimaan, tematisoimaan ja käsitteellistämään ensimmäisen tason merkityksiä. Lähtökohta merkitysten ymmärtämisessä on siinä, mikä on yhteistä ja tuttua tulkitsijalle ja tulkittavalle – jonkinlainen esituttuus on siis merkityksen ymmärtämisen edellytys. (Laine 2007, 32–33.)

Kuten omassakin tutkimuksessamme, myös fenomenologiassa ja hermeneutiikassa tavoitteena on tehdä jo tunnettua tiedetyksi. Samalla nostetaan tietoiseksi ja näkyväksi se, mitä saatetaan pitää itsestäänselvyytenä ja huomaamattomana, tai mikä on koettu mutta ei vielä tietoisesti ajateltu. Fenomenologisen tai hermeneuttisen metodin tarkka kuvaaminen lienee mahdotonta. Se saa soveltavan muotonsa jokaisen tutkimuksen monien eri tekijöiden tuloksena. Näitä tekijöitä voivat olla tutkijan, tutkittavan ja tilanteen erityislaatuisuus. Aina on harkittava tilannekohtaisesti, mitkä toimintatavat tutkimuksessa auttaisivat saavuttamaan toisen henkilön

kokemuksen ja hänen ilmaisunsa merkitykset mahdollisimman autenttisina. (Laine 2007, 33.)

7 KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

Kun selvisi, että yhteistyötahomme tulee olemaan Jalasjärven kunnan päivähoito, tutkimusluvan saamiseksi lähetimme tutkimussuunnitelmamme Jalasjärven koulutuslautakunnalle hyväksyttäväksi. Suunnitelmamme hyväksyttiin sillä edellytyksellä, että kaikkien tutkimukseen osallistuvien lasten molemmilta vanhemmilta tuli saada kirjallinen suostumus tutkimukseen osallistumiselle.

Tutkimukseen osallistuvat lapset valikoituivat siten, että hoitajat ryhmäperhepäivähoidossa valitsivat heidät. Valinnanvaraa kaikissa ryhmäperhepäivähoitopaikoissa ei ollut, vaan tutkimukseen osallistuivat kaikki kyseisen ikäryhmän lapset. Lupakirjeet (ks. Liite 1.) vanhemmille lähetimme päivähoiton johtaja Minna Viljanmaan kautta jo hyvissä ajoin syksyllä ennen tutkimuksemme alkua. Näin perheillä oli riittävästi aikaa miettiä tutkimukseen osallistumista. Lupakirjeissä korostimme myös sitä, että lapsella on oikeus missä tahansa haastattelumme vaiheessa kieltäytyä osallistumisesta siihen.

Marraskuussa 2009 teimme tutustumiskäynnin ryhmäperhepäivähoitopaikkoihin. Halusimme nähdä fyysiset tilat ja ottaa niistä valokuvia haastatteluja varten. Tämän lisäksi saimme alustavaa informaatiota siitä kuinka moni lapsi tutkimukseemme olisi osallistumassa ja kuinka paljon lupakirjeitä oli jo palautettu. Koimme tutustumiskäynnin hyväksi, sillä se antoi myös hoitajille mahdollisuuden kysyä meiltä mieltään askarruttavista asioista. Hoitajien käsitykset siitä, mitä me tulemme tekemään, saattoivat vaihdella melko paljon. Useat heistä jännittivät tulevia haastatteluja ja sitä mitä lapset tulisivat kertomaan omasta päivähoitopaikastaan. Tutustumiskäynti auttoi vähentämään tutkimukseemme kohdistuneita ennakkoluuloja.

Haastattelurunkomme (ks. Liite 2.) syntyi Perhepäivähoidon laatukriteereistä (2000, 6-26) kehittelemiämme ryhmäperhepäivähoidon laatukriteereitä käyttäen.

Haastattelurunkomme sisälsi apukysymyksiä, joiden avulla seurasimme haastattelun kulkua. Haastattelumenetelmän toimivuutta testasimme esihaastattelemalla erään toisen kunnan päivähoitossa olevia 4-5-vuotiaita. Näin varmistuimme siitä, että valitsemamme menetelmät soveltuivat käytettäviksi oman kohderyhmämme parissa. Esihaastatteluiden pohjalta pystyimme myöhemmin muokkaamaan myös haastattelurungosta entistä toimivamman.

Toteutimme haastattelumme joulukuussa 2009. Kolme haastatteluista teimme aamupäivällä ennen ulkoilua ja kaksi iltapäivällä päiväunien jälkeen. Tutkimukseen osallistuneista lapsista viisi oli 4-vuotiasta ja seitsemän 5-vuotiasta, yhteensä siis 12 lasta. Haastateltujen lasten joukossa oli sekä tyttöjä että poikia. Haastattelujen tueksi olimme varautuneet käyttämään hymy- ja surunaamakortteja, valokuvia ja piirtämistä. Haastattelut olivat kestoiltaan noin tunnin mittaisia. Nauhoitimme haastattelut kokonaisuudessaan.

Saimme jokaisessa haastattelupaikassa käyttöömmme oman huoneen, jotta lapset eivät häiriintyisi ympärillä olevasta hälinästä. Istuimme ringissä lattialla, jotta kaikki pystyivät näkemään toisensa. Yhdessä lasten kanssa tutustuimme ensin nauhuriin, minkä tarkoituksena oli vapauttaa tunnelmaa. Pyrimme siihen, että haastatteluokiot olisivat mahdollisimman keskustelunomaisia ja rentoja. Meillä oli mukamme myös hymy- ja surunaamakortit siltä varalta, että joku lapsista ujostelisi. Jompaakumpaa korteista osoittamalla ujompikin lapsi voisi tuoda esiin mielipiteensä.

Jokainen haastattelu noudatti kutakuinkin samaa kaavaa. Ensiksi käsittelimme fyysisiä tiloja, joihin liittyen käytimme ottamiamme valokuvia. Lapset saivat nimetä kuvissa olevat kohteet, joita tutkailimme yhdessä heidän kanssaan esittäen heille niihin liittyviä kysymyksiä. Pystyimme hyödyntämään kuvia koko haastattelun ajan myös muiden teema-alueiden yhteydessä. Huolimatta siitä, että meillä oli käytössämme haastattelurunko, emme noudattaneet sitä täysin suoraviivaisesti. Jos lapsi alkoi kertoa toiseen teema-alueeseen liittyvästä asiasta, käytimme tilaisuutta

hyväksemme ja siirryimme hetkeksi kyseiseen aiheeseen. Juteltuamme aiheesta palasimme takaisin alkuperäiseen teema-alueeseen.

Fyysisen ympäristön jälkeen käsitelimme sosiaalista ympäristöä, pääasiassa keskustellen. Välillä käytimme myös valokuvia konkretisoidaksemme joitakin kysymyksiä. Niin ikään ohjattu ja vapaa toiminta-osio eteni suurimmaksi osaksi samalla tavalla. Tämän osion loppuksi pyysimme vielä kutakin lasta piirtämään unelmiensa hoitopaikan. Säännöt olivat haastattelurungon läpileikkaava teema, joita oli luonnollista käsitellä minkä tahansa teema-alueen sisällä. Ne otimme keskustelussa puheeksi silloin kun luonnollisimmalta tuntui, useimmiten jonkun lapsista viitatessa puheessaan sääntöihin.

Kaikki lapset juttelivat meidän kanssamme ujostelematta ja kertoivat muutenkin mielellään hoitopaikkansa tapahtumista. Yhtä paikkaa lukuun ottamatta keskeytimme haastattelun vähintään kerran ja leikimme yhdessä jonkin pienen leikin. Haastattelun lomassa saatoimme välillä jutella myös lasten itsensä puheeksi ottamista, haastatteluun kuulumattomista asioista. Tällä tavoin lapset jaksoivat keskittyä paremmin haastattelun kulkuun.

Valokuvat herättivät lapsissa suurta kiinnostusta ja he halusivat usein palata katselemaan niitä esimerkiksi haastattelun loputtua. Hymy- ja surunaamakortteja emme käyttäneet yhdessäkään haastattelussa, joskin osa lapsista osoitti kiinnostusta niitä kohtaan. Tällaisissa tilanteissa selitimme korttien tarkoituksen. Samalla myös kehuimme lapsia siitä, että koska he olivat niin reippaasti kanssamme jutelleet, emme olleet tarvinneet kortteja laisinkaan. Haastatteluiden loppuksi lapset saivat valita lahjakorista itselleen mieluisan esineen ikään kuin palkinnoksi osallistumisestaan.

8 AINEISTON ANALYYSI

Ennen analysointia numeroimme haastattelemamme lapset sattumanvaraisesti, jotta heitä ei pystyttäisi työstämme tunnistamaan. Ryhmiä emme numeroineet tai muutenkaan eritelleet, sillä tarkoituksenamme ei ollut vertailla niitä keskenään vaan luoda niistä selkeä kokonaiskuva. Erikseen puhumme ainoastaan rivitalossa ja kerrostaloissa sijaitsevista ryhmikistä, sillä ne eroavat toisistaan esimerkiksi fyysisen ympäristönsä perusteella.

Aineiston analysointimenetelmän löytäminen tuotti meille ensin haasteita. Halusimme hyödyntää analysoidessamme työtämme varten kehittelemiämme ryhmäperhepäivähoidon laatuksiteereitä. Niiden perusteella laadullisen tutkimuksen teorialähtöinen sisällönanalyysi tuntui soveltuvan parhaiten analyysiimme, jonka tarkoituksena on tuottaa selkeää, käytännönläheistä tietoa kunnan päättäjille ja sitä kautta työntekijöillekin.

Teorialähtöinen sisällönanalyysi omassa tutkimuksessamme. Teorialähtöinen sisällönanalyysi nojaa jonkin tietyn teorian, mallin tai auktoriteetin esittämään ajatteluun – omassa tutkimuksessamme kehittelemiimme ryhmäperhepäivähoidon laatuksiteereihin. Olemme kuvailleet ne jo aikaisemmin työssämme ja määritelleet niihin liittyen itseämme kiinnostavat käsitteet. Nämä jo aikaisemmin tiedetyt asiat sekä niistä luotu kehys ovat ohjanneet sitä, miten olemme aineistomme hankkineet ja miten olemme määritelleet tutkimamme ilmiön käsitteenä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97.)

Päätelyn logiikka teorialähtöisessä analyysissä mielletään usein deduktiiviseksi, johon liittyy ajatus yleisen muuttamisesta yksityiseen. Kuitenkin myös palauttamisen nähdään kuuluvan siihen olennaisesti. Toisin sanoen ajattelun kautta syntyneiden yksityisten on palaututtava yleiseen sellaisenaan. Omassa tutkimukses-

samme näemme laadun ja sitä kautta ryhmäperhepäivähoidon laatukriteerien ja kaantuvan ryhmäperhepäivähoidossa seuraaviin teema-alueisiin: fyysinen ympäristö, sosiaaliset suhteet sekä ohjattu ja vapaa toiminta. Halusimme lasten kuvailevan juuri näitä osa-alueita eri tavoin. Analysoimme aineistomme suhteessa tekemäämme päätökseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 98.)

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä muodostetaan ensimmäiseksi analyysirunko. Omassa analyysissämme strukturoitu analyysirunko muodostui luontevasti haastattelurunkomme pohjana olleista ryhmäperhepäivähoidon laatukriteereistä, joita käyttäen teimme haastattelumme. Sisällönanalyysi lähtee liikkeelle noudattaen aineiston pelkistämistä. Aineistosta poimitaan tämän jälkeen systemaattisesti analyysirungon mukaisia ilmiöitä, jotka kuvaavat siihen kuuluvia alaluokkia. Lasten alkuperäisilmaisut ovat meille empiiristä aineistoa, jotka voidaan sijoittaa alaluokkiin, niiden sisältyessä edelleen pääluokkaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113–115.)

9 TULOKSET

Esittelemme työmme tulokset jaoteltuna aiemmin mainittuihin teema-alueisiin. Olemme jakaneet teema-alueita selkeyden vuoksi vielä alalukuihin. Haastatteluiden läpileikkaavana teemana toimivat säännöt, joiden lisäksi myös piirtämisosio liittyy läheisesti kaikkiin kolmeen teema-alueeseemme. Säännöistä keskusteleminen tuki tutkimuksemme päämääriä ja täydensi ansiokkaasti eri teema-alueista saatua aineistoa. Piirtämisosio puolestaan tuki haastatteluista saatua aineistoa, mutta ei tuottanut merkittävää lisäinformaatiota tutkimuksemme kannalta. Selkeyden ja aineiston laajuuden vuoksi käsittelemme kuitenkin kummatkin osiot tämän pääluvun lopuksi erillisinä alalukuinaan.

9.1 Fyysinen ympäristö

9.1.1 Sisä- ja ulkotilat

”...no meirän lelut siinä on ja siinä on meirän mäki...” (lapsi 3)

Lapset osasivat nimetä valokuvissamme olleet fyysiset ulko- ja sisätilat sekä kertoa, mitä kussakin näistä paikoista tehdään. Tästä voisi päätellä, että lasten kanssa on paitsi tutustuttu ryhmiksen tiloihin myös käyty läpi kunkin tilan käyttötarkoitus.

Kaikissa ryhmiksissä lapsilla on oma erillinen leikkutila. Eräässä ryhmiksistä on omat leikkihuoneensa sekä tytöille että pojille. Yhdessä ryhmiksistä taas nukkumatilat on jaettu kahteen huoneeseen, muutoin ne sijaitsivat samassa tilassa. Ryhmiksissä tilat vaikuttivat olevan tarpeen vaatiessa myös muunneltavissa eri käyttötarkoituksiin. Ryhmiksen koosta riippuen siellä saattoi olla useampiakin huoneita varattuna leikkimistä varten. Lapset kertoivat näiden muiden tilojen toimivan sa-

malla myös askartelu- sekä aamuhetkitiloina ja niitä saatettiin hyödyntää myös ruokaillessa. Lisäksi keittiössä on ruokailun lisäksi mahdollista myös muun muassa askarrella, maalata vesiväreillä ja muovilla. Lapset kertoivat keittiön toimivan myös hoitajien taukotilana, jossa he juovat päiväkahvit ja tekevät esimerkiksi askarteluvalmisteluja. Yhdessä ryhmikсистä lapset mainitsivat aikuisten tekevän askarteluvalmisteluja nukkumatilassa.

Kuvat wc-tiloista herättivät lapsissa ensin pääpuolisesti hilpeyttä. He kertoivat, että siellä suoritetaan tavallisia vessatoimintoja, kuten ”pissataan”, ”kakkataan”, ”pie-reskellään”, ”vaihdetaan vaippoja” sekä pestään kädet ja laitetaan käsidesiä ”ettei tulis bakteereita”. Yhdessä ryhmiksessä siellä säilytettiin aikuisten tavaroita sekä hoitopaikan siivousvälineitä.

Lapset tuntevat monesti vetoa sellaisiin tiloihin, joita ei varsinaisesti ole suunniteltu leikkimistä varten. Niiden käytöstä leikkitarkoitukseen voidaan tehdä erillisiä sopimuksia aikuisten ja lasten kesken. Esimerkiksi eräässä ryhmiksessä lapset mainitsivat leikkimisen olevan sallittua myös eteisessä, nukkumatilan ovella – muualla eteisessä ei saanut leikkiä. Kahdessa ryhmiksessä lapset kertoivat, että nukkumatilassa saa nukkumisen lisäksi myös leikkiä. Ehtona oli kuitenkin se, että leikin päätyttyä lelut täytyi viedä pois huoneesta, takaisin omille paikoilleen. Lisäksi nukkumatilassa leikkimiseen täytyi olla aina hoitotädin lupa.

Lasten mukaan kaikki ulkoilualueet ovat ryhmiksessä aidattuja. Rivitalossa sijaitsevassa ryhmiksessä lapset leikkivät sen pihassa olevalla leikkikentällä. He kertoivat, että sieltä löytyy liukumäki, keinu ja hiekkalaatikko. Kerrostaloissa olevissa ryhmiksessä yhteiskäytössä on takapihan ulkoilualue, jossa sijaitsevat liukumäki, keinu, leikkimökki, karuselli, hiekkalaatikko ja iso kivi. Yhdessä haastattelussa mainittiin, että välillä leikkimässä käydään myös viereisen kerrostalon takapihalla. Eräässä toisessa haastattelussa taas mainittiin leikkikenttä, jonne voidaan mennä yhdessä aikuisten kanssa. Kysyttäessä tehdäänkö hoitopaikasta retkiä, kaikki lapset mainitsivat Mytys- ja Mörrimetsäretket. Silloin tällöin retkiä tehtiin myös kirjastoon ja kauppaan. Lasten kertomusten perusteella heillä on mahdollisuus leikkiä

vaihtelevissa ympäristöissä, niin omassa pihassa kuin muillakin lähiympäristön leikkikentillä. Heidän leikki- ja liikkumatilaansa on laajennettu myös kirjasto-, kauppa- ja metsäretkiä tekemällä.

"...ei saa mennä toiselle portille, toiselle puolelle" (lapsi 1)

Vaarallisina tai pelottavina asioina hoitopaikan ympäristössä tai retkillä lapset pitivät kaikista eniten autoja tai autotietä. Erään lapsen mielestä myös katto on vaarallinen paikka. Omaa pihaa lapset pitivät turvallisena, sillä monet heistä painottivat paljon rajojen sisäpuolella pysymisen tärkeyttä. Eräessä haastattelussa lapset mainitsivat pelottavana asiana myös Metsämörrin. He pohtivat yhdessä onko se oikea "mörrä" vai "pelkkä hanska".

"Hmm, voi olla piilossa jos haluaa leikkiä aivan yksin, ei kukaa leiki kans" (lapsi 9)

Kolmessa ryhmiksessä lapset mainitsivat, että heillä on leikkiessään mahdollisuus myös omaan rauhaan, jos niin haluavat. Lapset lisäksi erittelivät missä tähän omaan rauhaan on mahdollisuus. Yhdessä ryhmiksestä tällainen paikka oli "oma piilo", toisessa leluhyllyn edusta, matto ja eteinen. Kolmannessa omaan rauhaan oli mahdollisuus "vaikka mihinä".

9.1.2 Lelut ja leikkiminen

Sekä ulko- että sisätiloista kaikki lapset mainitsivat yhden tai useamman itselleen mieluisan leikin. Tällaisia olivat keinuminen, kotileikin leikkiminen joko leikkimökissä tai sisällä sekä liukumäessä, leikkimökissä, hiekkalaatikolla, karusellissa ja kivellä leikkiminen. Lapset olivat kaikissa ryhmikissä yhtä mieltä siitä, että saavat leikkiä juuri niillä leluilla, joilla haluavatkin. He tiesivät, että avuksi ylemmillä hyllyillä olevien lelujen, kirjojen ja muiden tarvikkeiden ottamiseen voi ottaa tuolin. Li-

säksi voi pyytää hoitajaa auttamaan, jos itse ei yllä. Tämä voi viestiä ainakin siitä, että leikkiympäristöjen suunnittelussa on pyritty huomioimaan erilaisten lasten tarpeet ja että lelut, kirjat ja muut tarvikkeet ovat hyvin lasten saatavilla.

Ryhmisten leluvarantoihin lapset vaikuttivat varsin tyytyväisiltä. Osalle heistä kaikkein kivointa lelua oli hankala keksiä ja jotkut taas vastasivat kaikkien lelujen olevan kivoja. Mieluisimpina leluina pojat mainitsivat autot, traktorit ja peräkärret, pikkulegoista tehdyt sotaraketit, parkkitalon ja liukumäen. Työille mieluisimpina tulivat mainituiksi: nuket, sitteri, vauvanhoitotarvikkeet, Barbie-nuket ja hepat.

Kysyimme lapsilta, mitä leluja he haluaisivat hoitopaikkaansa lisää. Tässä kohdassa lapsista osa ei halunnut tai äkkiseltään keksinyt mitään lelua. Tämän vuoksi saatoimme ottaa asian puheeksi vielä uudelleen haastattelun edetessä, jotta lapset saivat lisää aikaa miettimiseen. Toiveleluikseen lapset mainitsivat pehmolelut, kameran, lentokoneet, kännykät, palapelit sekä Bratz- talon.

Lelutoivomusten yhteydessä jotkut lapsista mainitsivat myös lelulainaamon, josta voidaan hakea uusia leluja. Niistä erityisesti keltainen auto, perhonen ja paloasema olivat mieluisimpia. Yhdessä haastattelussa lapset kertoivat heillä olevan omiakin leluja. Meille ei kuitenkaan selvinnyt, olivatko kyseessä kotona vai hoidossa olevat omat lelut.

9.2 Sosiaaliset suhteet

9.2.1 Lasten väliset suhteet

Yhtenä ryhmäperhepäivähoidon laatukriteerinä ovat pysyvät ystävyysuhteet. Pysyvyydestä kertoo jotain, jos lapsi osaa kertoa hoitopaikkansa lasten nimiä tai leikkejä, joihin muutkin lapset ovat osallistuneet. Haastatteluissa lapset osasivat kertoa, minkä nimisiä muita lapsia hoidossa on. Yhteistyössä muistellen kahdessa

paikassa lapset muistivat lukumäärästä päätellen kutakuinkin kaikkien lasten nimet. Yhdessä paikassa lapset osasivat nimetä vain lapsia, jotka näkyivät ottamisamme kuvissa.

Lasten kaveruussuhteet tulivat ilmi siten, että lapset nimesivät kavereitaan ja sitä, mitä he yhdessä hoidossa tekevät. Neljässä viidestä hoitopaikasta lapset nimesivät muita haastatteluissa olevia lapsia parhaiksi kavereikseen ja lisäksi vielä yksi tai kaksi muuta haastatteluiden ulkopuolelta. Merkittävää oli se, että tytöt nimesivät muita tyttöjä kavereikseen ja pojat poikia.

Lapsi 5: Mä leikin Jussin kaa ja Samin kaa. (Nimet muutettu)
Haastattelija 2: Joo.
Haastattelija 1: Joo.
Lapsi 7: Joskus te ette leiki kyl Samin kaa hei.
Lapsi 5: Ei ni.

Kaveruus tuli ilmi pääasiassa leikkimisen kautta, eli kavereita oltiin, jos leikittiin yhdessä. Omien kaverien lisäksi lapset osasivat sanoa, kenen kanssa joku toinen lapsi yleensä leikkii.

9.2.2 Aikuisten ja lasten väliset suhteet

Kysyttäessä hoitajien nimiä jokaisessa hoitopaikassa lapset osasivat nimetä hoitajansa. Neljän ryhmiksen ollessa samassa pihapiirissä, yhden hoitopaikan lapset osasivat nimetä myös muiden ryhmien hoitajia. Tämä voi kertoa siitä, että hoitajien vaihtuvuus ei haastattelun ajankohtana ollut suurta.

Selvitimme lapsilta, mitä aikuisten ja lasten tehtävät ovat ryhmisessä. Kysymyksen siitä, mitä hoitajat hoitopaikassa tekevät, saimme moninaisia vastauksia. Kahdessa paikassa vastattiin aikuisten tekevän ”aikuisten juttuja”. Yhdessä paikassa lasten vastauksena oli yksinkertaisesti lasten hoitaminen.

*Haastattelija: No mitä ne hoitajat täällä tekee?
 Lapsi 1: No, ne hoitaa!
 Haastattelija: Ketä ne hoitaa?
 Lapsi 1: No niitä lapsia.
 Lapsi 2: Kattoo, että kaikki on hyvin.*

*Haastattelija: No mitäs, mitäs ne muut hoitajat tekee?
 Lapsi 4: Tekee aikuisten hommia ja Hoitaja 1 ja leikkii.
 Haastattelija: Mitä ne aikuisten hommat on?
 Lapsi 4: Se on niiden homma juoda kahvia*

Jokaisessa paikassa lapset sanoivat, että aikuiset eivät leiki heidän kanssaan. Kukaan lapsista ei kuitenkaan sanonut asiaa pahalla, vaan kysymys aikuisen leikkimisestä pääasiassa huvitti heitä. Aikuisten sanottiin olevan joko keittiössä tai pienten lasten kanssa leikkimässä. Yhdessä paikassa aikuisen sanottiin leikkivän silloin, kun lapsi tulee ensimmäisenä hoitoon. Kahdessa paikassa lapset nimesivät yhden oman hoitopaikan hoitajan, joka leikkii lasten kanssa. Lapset saattavat käsittää leikkimisen toisella tavalla kuin aikuinen. Aikuisen määritelmässä leikkiin liittyy sekä ohjattu että vapaa leikki. Lapset taas saattavat mieltää pelkästään yksittäisen Barbie-leikin tai auto-leikin leikkimiseksi. Lasta täytyy myös kannustaa omaehtoiseen leikkiin ja haastattelussa olleiden lasten iän perusteella voidaankin olettaa, että kaverien kanssa leikkiminen on jo melko itsenäistä ja aikuisjohtoista leikkiä ei tarvitse enää olla niin paljon.

Lapsilta kysyttiin, mitä hoitajat tekevät siinä tapauksessa, kun lapsi on piirtänyt hienon kuvan tai jos lapsella on paha mieli. Kysymystä muokkasimme aina tilanteen mukaan ja usein kysyimme kysymykset siten, että asetimme haastateltavina olevat lapset kysymyksiin mukaan. Jokaisesta ryhmästä tuli esille se, että hoitajat kehuvat lasten tekemiä töitä yleensä hienoiksi. Lapsilla oli myös mahdollisuus valita, laitetaanko kuva kansioon vai viedäänkö se kotiin.

Jos lapsella on paha mieli, hoitajat ottavat lapsen syliin ja lohduttavat. Yhdessä haastattelussa lapsi lähti pohtimaan asiaa siltä kantilta, että joku toinen lapsi olisi tehnyt itkevälle lapselle jotain, esimerkiksi lyönyt. Tämä lapsi kertoi hoitajan sano-

van ”soosoo” pahaa tehneelle lapselle, jonka jälkeen täytyisi pyytää anteeksi. Muuten jokaisessa paikassa lapset kertoivat hoitajan ottavan lapsen syliin.

*Haastattelija 2: Jos jollakin on oikein paha mieli ja vähän itkettää nii mitäs hoitotädit vois tehdä?
Lapsi 10: Ottaa syykkyy.
Lapsi 11: Ottaa syykkyy.
Haastattelija 2: Onko kivaa, kun hoitotäti ottaa syliin?
Lapsi 10: Joo.*

Aikuisen kuuntelemisen taito korostui myös silloin, kun lapset halusivat leluja sellaisista paikoista, joihin vain aikuisella oli mahdollisuus päästä. Lapset myös saivat joskus leikkiä sellaisissa paikoissa, joihin tarvittiin erikseen aikuiselta lupa. Ryhmikistä tuli esille se, että aikuinen yleensä kuunteli lasta ja lapset pääsivät halutessaan leikkimään esimerkiksi nukkumahuoneeseen tai eteiseen. Samoin aikuiset antavat lapsen ulottumattomissa olevan lelun lapsen sitä halutessa.

9.2.3 Hoitopaikkaan tuleminen ja puhuminen kotona hoitopäivän tapahtumista

Keskusteltaessa hoitopaikkaan tulemisesta, jokaisessa paikassa ilmeni se, että hoitoon on ”kivaa” tulla. Yhdessä paikassa eräs lapsi sanoi, että joskus voi olla ”tylsäkin” tulla hoitoon. Hän tarkoitti tilannetta, kun on ollut kauan kotona ja pitkän ajan jälkeen tulee taas hoitoon. Lapset osasivat sanoa, kuka hoitajista ja keitä lapsista oli paikalla heidän tullessa hoitoon. Kysyimme siitä, mitä yleensä tapahtuu tilanteessa, kun tullaan hoitoon. Osa lapsista kuvasi vielä sitä tilannetta, kun hoitoon tuojakin on paikalla ja osa taas kuvasi sitä, mitä hoidossa tehdään hoitoon tulemisen jälkeen. Lapset kuvasivat hoitoon tulemistä positiivisesti, eikä negatiivisia kokemuksia hoitoon tulemisesta juuri ilmennyt. Yksi lapsi kertoi aloittavan joskus riitelyn hoitoon tullessa. Epäselväksi jäi kuitenkin, oliko kyse riitelmästä hoitajan vai hoitoon tuojan kanssa.

*Lapsi 2: Sanon heippa. Heippa ja huomenta
Haastattelija 2: Joo.*

Haastattelija 1: Hmm.
 Haastattelija 2: Mitäs sitte tapahtuu?
 Lapsi 1: Pitää riisua.
 Haastattelija 2: Riisuksä itte vai riisuttaako sut joku?
 Lapsi 1: Äiti riisuttaa.
 Lapsi 2: Mä riisun itte.

Kotona keskustellaan hoitopäivän tapahtumista vaihtelevasti. Yhdessä hoitopaikassa emme keskustelleet asiasta laisinkaan ja toisessa taas emme saaneet luotettavaa vastausta lapsilta. Kahdessa paikassa tuli ilmi, että hoitopäivän tapahtumista puhutaan, erityisesti ruokapöydässä. Yhdessä paikassa lapset kertoivat juttulevansa äidin tai isän kanssa siitä, minä päivinä lapsi menee hoitoon.

9.3 Ohjattu ja vapaa toiminta

Tavallinen päivä ryhmäperhepäivähoidossa oli eräiden lasten kertomana seuraavanlainen:

Lapsi 4: Pidetään ensi aamuhetki ja sitte mennään ulos ja sitte sielä saa leikkiä--- leluilla ja--- kans pitää leikkiä...
 Lapsi 3: ...sitte tullaan ku ruokahetki tulee niin sitte tullaan sisälle ja sitte syödään ja sitte mennään päikkäreille ja sitte leikitään taas ja sitte syödään välipala ja sitte haetahan...
 Lapsi 4: ...saa leikkiä ulkona sitte taas jos kerkiää.

9.3.1 Ohjattu toiminta

"Joo, ainaki aamuhetkellä voi leikkiä totaniin myrkkysientä." (Lapsi 9)

Jokainen päivä ryhmäperhepäivähoidossa alkaa hoitajan vetämällä aamuhetkellä. Tärkeänä osana aamuhetkeen kuuluu mato tai päivyri, jonka avulla lasten kanssa katsotaan monesko päivä ja mikä viikonpäivä kulloinkin on. Päivyri voi kertoa myös sen, milloin on viikonloppu tai millainen sää ulkona on. Nimilaulun avulla saadaan selville, ketkä lapset ovat kunakin päivänä saapuneet hoitoon. Joulun alla

lapset kertoivat saavansa aamuhetkellä joulukalenterista tontun kirjeen. Osana aamuhetkeen voivat kuulua myös laulaminen ja leikkiminen.

Ohjattuun toimintaan liittyen lapset puhuivat eniten askartelusta ja laulamisesta. Askartelu oli lasten mielestä pääasiassa mukavaa, vaikka yksin sitä ei saakaan tehdä. Aikuisen on aina oltava valvomassa tai häneltä on oltava lupa. Laulamista hoitopaikassa sai puolestaan harrastaa joko ryhmässä tai itsekseen vaikkapa leikin lomassa. Erään ryhmiksen lapset kertoivat käyvänsä laulamassa myös yläkeran vanhustentalossa asuville mummoille ja papoille. He kertoivat, että laulamassa käydään siksi, etteivät mummot ja papat tulisi surullisiksi. Ohjattu toiminta pitää ryhmiksissä sisällään myös piirtämistä, vesiväreillä maalaamista ja muovailemista.

Jokaisessa haastattelussa lapset mainitsivat syksyisin ja keväisin tehtävät pienempien lasten Mytys- ja isompien lasten Mörrimetsäretket. Näille retkille jokainen saa ottaa mukaan repun ja eväät. Retkillä syödään, leikitään, lauletaan lauluja ja kerrotaan tarinoita. Muita retkiä ovat käynnit kirjastossa ja kaupassa sekä leikkikentällä ja naapurikerrostalon pihalla. Lisäksi yhden ryhmiksen lapset mainitsivat käyvänsä Päiväpolun ryhmiksessä järjestetyssä päiväkerhossa.

Tärkeänä osana hoitopäivään kuuluvat myös niin sanotut perustoimenpiteet kuten syöminen, juominen, leikkiminen, ulkoilu, vessassa käynti ja nukkuminen. Jotkut lapset kertoivat tärkeinä myös kuinka olivat saaneet auttaa siivoamisessa tai olla mukana koristelemassa joulukuusta.

Lapsi 7: Me saatiin joulukuusta koristella eilen!

Lapsi 5: Nii.

Haastattelija 2: Täälläkö te ootta koristellu?

Lapsi 5: Joo.

Lapsi 7: Nii.

Haastattelija 2: Voi ku kiva!

Haastattelija 1: Ootteko te ihan itte koristellu?

Lapsi 7: Joo.

Lapsi 6: Mut ei saatu laittaa kynttilöitä.

Lapsi 5: Nii.

Lapsi 6: Ne on varmaan vähä vaikeita...

Haastattelija 1: Hmm.

Lapsi 7: Vähä varmaan vaikeita...

9.3.2 Vapaa toiminta

"Meillä on vähä paljon leikkejä." (lapsi 6)

Ohjatun toiminnan ulkopuolelle kuului leikki erilaisissa muodoissaan sekä sisällä että ulkona. Kuuluipa leikkimisen oheen välillä riitelykin. Leikeistä lapset mainitsivat kotileikin, nukkeleikin, hipan, traktorileikin, Turtles-leikin ja hiljaisen leikin.

Lapsi 4: ...joku sellaanen hiljainen leikki.

Haastattelija 2: Missä te saatta sitä hiljaista leikkiä tehdä, tässäkö pienen pöydän ääressä?

Lapsi 4: Joo.

Lapsi 3: Ja täällä, täällä lattialla.

Haastattelija 2: Joo.

Lapsi 3: Ja tosi rauhallista ja hiljaa.

Haastattelija 1: Joo.

Lapsi 3: Ja pihalle me katotaan ikkunasta.

Yhdessä haastattelussa lapset kertoivat, että kaikki lapset voivat hoitopaikassaan leikkiä "hoitoa", siksi koska ovat hoidossa. Eräässä toisessa ryhmiksessä puolestaan kaksi haastateltavana ollutta tyttöä leikkivät mieluiten tyttöjen leikkejä. He eivät kuitenkaan sen tarkemmin osanneet selittää, mitä tyttöjen leikit pitävät sisälleen.

Vapaaseen toimintaan sisällä kuuluvat myös piirtely, värittäminen, musiikin, laulun ja satujen kuuntelu, kirjojen lukeminen ja katseleminen. Ulkona taas juokseminen, keinuminen, karusellissa oleminen, liukumäestä laskeminen sekä leikkimökissä ja isolla kivellä leikkiminen. Varsin yleisiä vastauksia siihen, mitä hoitopaikassa tehdään, olivat myös: "ei mitään", "sellasta kivaa", "käydä joka paikas", "tehrä jotaki" ja "öö, kaikis (tykkäävät leikkiä)". Näiden vastausten voisi päätellä kertovan osaltaan myös siitä, ettei aina tarvitse tehdä jotain tiettyä asiaa, vaan välillä on lupa "vain olla". Toisaalta hoitopaikassa saatetaan tehdä niin monenlaisia asioita, etteivät ne kaikki yhtäkkiä muistu mieleen, ja juuri sen vuoksi vastauksena saattaa olla vaikkapa: "sellasta kivaa" tai "ei mitään". Tämän vuoksi pyrimme monesti palaamaan tähän

aiheeseen useampaankin otteeseen ja tarpeen vaatiessa myös muuttamaan kysymyksen sanamuotoa ymmärrettävämmäksi. Näin lapselle jäi aikaa miettiä kysymystä mielessään ja niin ikään toisenlainen sanamuoto saattoi auttaa ymmärtämään asian paremmin.

9.3.3 Mielipiteitä toiminnasta

"Noo, Tiina (nimi muutettu) ainaki päättää kaikki. Se on sanonu mulle, että se on koko tän maan johtaja!" (lapsi 9)

Noin puolet lapsista kertoi, että he saavat touhuta hoitopaikassa sellaisia asioita kuin haluavatkin. He saavat esimerkiksi leikkiä mitä haluavat ja ottaa halutessaan hyllystä kirjan tai lelun tai mennä vaikkapa askartelemaan. Kolme lapsista vastasi, ettei tämä ole aina mahdollista. Esimerkkeinä mainittiin, että keinuminen talvella ei ole sallittua ja että leikkimökissä leikkiminen ei ollut mahdollista juuri sillä hetkellä, koska ovi oli lukossa ja avain tallessa toisessa ryhmiksessä. Toki myöntävän vastauksenkin antaneet lapset kertoivat, että esimerkiksi askarteluun ja usein myös kirjojen ottamiseen hyllystä tarvitaan aikuiselta lupa. Yhdessä ryhmiksessä emme saaneet selville lasten mielipidettä asiasta.

Kahdessa ryhmiksessä puhuimme myös siitä kuuntelevatko hoitajat lasten mielipiteitä toiminnan suhteen. Toisessa haastattelussa lapset olivat sitä mieltä, että hoitajat antavat lasten toimia aina joskus toivomallaan tavalla. Toisessa ryhmiksessä taas eräs haastateltavista lapsista vastasi aikuisen kuuntelevan lapsia korvillaan. Muutimme välittömästi kysymyksen sanamuotoa, jonka jälkeen saimme vastaukseksi aikuisten antavan lasten toimia haluamallaan tavalla.

Lapset kertoivat, että kaikkein mieluisimpia asioita hoitopaikassa ovat piirtäminen, laulaminen, askartelu, leikkiminen, piilosilla olo, hevosilla leikkiminen, ulkona leikkiminen ja pihalla olo, jossa usein mieluisinta on karusellissa, keinuissa, liukumäessä ja kivellä leikkiminen. Mukavana mainittiin myös kaupan leikkiminen ja siellä

käynti. Kahdessa ryhmiksessä lapset kertoivat käyneensä kaupassa joskus, kun hoidossa oli ollut vähän lapsia. He muistelivat haastatteluissaan kauppareissuja hyvin positiivisin mielin. Eräässä haastattelussa lapset halusivat mieluiten leikkiä hoitopaikassa vesileikkejä:

Lapsi 3: Mun olis kaikista kivintä leikkiä vesilammikos..!

Haastattelija 1: Hmm.

Lapsi 4: Munki olis kaikista tylsintä jos...

Lapsi 3: ...konttia kurassa.

Lapsi 4: Ja niin munki! Jos... (hälinää)

Lapsi 3: Mä tykkäisin mennä hiekkalaatikolle ku sielä on vettä, niin leikkimään...

Lapsi 4: Haha, ai kuravettä?

Lapsi 3: ...pressun päällä, mutta sinne ei saa mennä, se pressu menee rikki.

Lapsi 4: Jos mä hyppäisin, niin arvaa mitä?

Lapsi 3: No?

Lapsi 4: Mä oon joskus ollu hiekkalaatikolla, niin arvaas mitä?

Lapsi 3: No?

Lapsi 4: Mä oon ollu pressun päällä ollu ja arvaas mitä, kesällä. Sillon oli satanu vettä ja mä oon ollu Pekan(nimi muutettu) kans räisköttääs vettä!

Haastattelija 2: Oliko kiva räpöttää vettä?

Lapsi 4: Joo, mulla oli sandaalit jalas!

Haastattelija 2: Hmm...

Lapsi 3: Niin mullaki!

Edellä mainituista asioista kaikki mainittiin haastatteluissa vähintään kahdessa eri ryhmiksessä. Kertaalleen haastatteluissa mainittiin kivoimpina asioina saksilla leikkaaminen, kivien liimaaminen, syöminen, nukkuminen ja aamuhetket.

Epämieluisimpina asioina mainittiin useimmiten nukkuminen. Perusteluina sille miksei nukkuminen ollut mukavaa, yksi lapsi kertoi, ettei pysty nukkumaan, koska ei saa unta. Eräässä toisessa ryhmiksessä nukkuminen ei ollut kivaa, koska haastatellut itse eivät enää nukkuneet päiväunia. Yksittäisiä mainintoja epämieluisimpina asioina saivat myös askartelu, piirtäminen, palapelit, yksin leikkiminen, riitely ja se ettei saa huutaa ja että kun ulkona on pimeää. Eräs lapsi mainitsi tylsänä asiana uimakouluun menemisen. Meille ei kuitenkaan selvinnyt liittyikö uimakoulu ryhmiksessä olemiseen vai ei.

Joidenkin lasten oli haastattelun aikana vaikea keksiä, mikä hoitopaikassa oli mielisinta tai epämieluisinta. Osa vastauksista olikin seuraavanlaisia: "kaikki", "ei mikään" ja "en mä tierä".

9.4 Säännöt

"Ja meidän vessan oves lukee "pese kädet" " (lapsi 9)

Mainitut säännöt liittyvät läheisesti arkipäivän perushoitotilanteisiin: ruokailuun, nukkumiseen sekä leikkimiseen ja muuhun toimintaan. Lapset olivat perillä hoitopaikan säännöistä ja heille oli myös perusteltu säännöt hyvin. He nimittäin osasivat hienosti kertoa, miksi jotain saa tai ei saa tehdä. Ruokapöydälle ei saa nousta, koska muuten sieltä tippuu ja käsidesiä laitetaan, ettei tule bakteereita. Niin ikään hyllyyn ei saa kiivetä, *"siks ku me ollaan lapsia"* ja koska *"se voi räjähtää"*. Sisällä taas ei saa juosta, koska muuten voi vahingossa kaatua jonkun toisen lapsen päälle. Ulkona hiekkalaatikon pressun päälle ei saanut mennä, ettei se rikkoonnu ja pihaluettakin ympäröi aita ihan ymmärrettävästä syystä:

*Lapsi 3: Siitei saa mennä, sen takia siinä on aita ettei pienet karkaa.
Haastattelija 1: Hmm...
Lapsi 4: Eikä isot..!*

9.4.1 Sääntöjen laatiminen

*Haastattelija 1: Kukas, kukas ne säännöt on tehny?
Lapsi 12: Kukako? No hoitotädit tietenki!*

*Haastattelija 1: Onko ne säännöt niin, kuka ne säännöt on tehny?
Lapsi 9: No tietenki Jumala!
Lapsi 8: Mikki, Mikki Hiiri ne säännöt on tehny, eksä tiedä---- ? (puhuu lapsi 9:lle)*

Sääntöjen laatijoina lapset kertoivat lähes yksimielisesti olleen hoitotädit. Myös Jumalalla ja Mikki Hiirellä oli eräiden lasten mukaan ollut sanansa sanottavana sääntöjen suhteen. Kaikissa ryhmissä ajatus siitä, että lapset olisivat itse saaneet olla mukana tekemässä yhteisiä sääntöjä, herätti heissä lähinnä hilpeyttä.

"Ei, me ei saada määrätä." (lapsi 3)

Lapset eivät ehkä olleet edes ajatelleet mahdollisuutta päästä mukaan sääntöjen laadintaan, mikä saattoi osaltaan hämmentää heitä. Luultavasti tämänkin vuoksi he suhtautuivat koko asiaan niin huvittuneesti.

9.4.2 Säännöt sisällä

"Sitte on isoja sitte mennään tonne, että on pieniä." (lapsi 12)

Ruokailutilanteisiin liittyen lapset puhuivat istumapaikoista. Lasten määrästä riippuen syödään joko samassa tai eri pöydissä, joten istumapaikka ei välttämättä ole aina sama. Pöydät on monesti jaoteltu "isojen ja pienten lasten pöytiin":

"Se joka tulee aamuun, lukee sadun." (lapsi 1)

Päiväunille mentäessä luetaan aina ensin satu: Kaikki haastattemamme lapset eivät enää nukkuneet päiväunia. Nukkumaan saa halutessaan kuitenkin mennä myös sellainen lapsi, joka ei enää normaalisti nuku päiväunia:

Lapsi 7: Jos haluaa mennä joku nukkuun, jonka ei enää mene esimerkiksi (lapsi 5) meni eilen eiku eilen tosiaan maanantaina meni nukkuun.

Lapsi 5: Sillon ei ollu aamuvuoro.

Eräässä ryhmiksessä oli erikseen sovittu, että sängyssä täytyi levätä vaikkei nukkuisikaan – päiväunet pitää nukkua. Herätessään lapsi saa poistua nukkumatilasta

herättämättä kuitenkaan muita. Päiväunilta täytyy herätä, mutta jos nukkuu liian pitkälle, tullaan herättämään.

"Ja sitte tuohon ei saa tehdä nurkkaa---tommosta ku on tuola eressä." (lapsi 11)

Leikkimiseen ja muuta toimintaa koskevien säättöjen yhteydessä mainittiin useita tavallisia käyttäytymissääntöjä: "ei saa lyödä", "ei saa töniä", "ei saa raapaista", "ei saa purra", "ei saa huutaa", "ei saa puhua rumia" "eikä täällä saa juosta mutta pihalla saa". Kiipeileminen niin pöydälle, sohvalle kuin leluhyllyllekin ei ollut sallittua. Tämän säännön kohdalla voitiin kuitenkin pienempien lasten kohdalla joustaa, heillä on kuulemma lupa kiipeillä vähän pöydillekin. Muiden lasten nukkuessa on leikittävä hiljaista leikkiä eikä saa huutaa.

"Täällä (nukkumatilassa) ei, tänne ei saa viedä leluja, ne pitää viedä takasi." (lapsi 1)

Kahdessa ryhmiksessä nukkumatilassa leikkiminen on sallittua hoitotätien luvalla. Siellä ollessaan ei saanut kuitenkaan kiipeillä sängyille. Pienempiä lapsia ei mielellä nukkumatiilaan huolitettu leikkimään, sillä heidän pelättiin rikkovan isomprien leikit. Eräässä haastattelussa nukkumatilassa leikkiminen aiheutti seuraavanlaisen väittelyn:

Haastattelija 2: Saattakos te muuten ikinä tulla tänne nukkariin leikkimään?

Lapsi 3: Saadaan, luvalla.

Haastattelija 2: Joo.

Lapsi 4: Ei saada.

Lapsi 3: Saadaan..!

Lapsi 4: Ei!

Lapsi 3: Luvalla kuule saadaan!

Lapsi 4: Ku mä oon kysynyt niin sillon mä en saanu..!

Lapsi 3: Niin mutta kuule ku mä oon kysynyt luvan niin mä oon saanu tulla tänne leikkiin legoilla!

9.4.3 Säännöt ulkona

Ulkona leikkiessä on muistettava rajat: ei saa mennä portin eikä aidan toiselle puolelle. Myös aidalla kiipeileminen on kiellettyä. Leikkikentälle lähdetessä on aina odotettava hoitajaa. Leikkimökin sisälle ei saa viedä hiekkaa eikä keinuissa saa keinua talvella. Mopoileminen taas on sallittua vain 1-4-vuotiaille:

Lapsi 3: Niihin (mopoihin) saa mennä vain yksivuotiaat kolmevuotiaaksi, ja vain kaks- ja yksivuotiaat, neljävuotiaat...

Lapsi 4:... ja kolme!

Kerrostalossa sijaitsevilla ryhmiksillä oli iltapäivisin sääntö, ettei pihan kaukaisella laidalla olevalle kivelle saa mennä. Sisälle mentäessä taas oli kuljettava jonnossa, jonka viimeisenä tuleva laittaa portin kiinni.

Retkille Mytys- ja Mörrimetsään oli myös laadittu sääntöjä. Niistä keskustelimme neljässä ryhmiksessä. Sääntöinä mainittiin, että metsässä ei saa lähteä yksin eikä omin luvun minnekään, ja sovitun rajan ylittäessään on aina tultava takaisin sisäpuolelle. Niin ikään omiin tekemisiin on kysyttävä aikuisen lupa. Metsässä on tärkeää varoa myös piikkioksia. Puita, luontoa ja eläintenruokaa ei saa repiä eikä metsässä saa juosta. Lapset korostivat myös, että matkalla retkelle, on suojatietä ylitettäessä katsottava autot tarkasti.

9.4.4 Oma kansio

"...ne pistetään ne vain sitte kansioon." (lapsi 1)

"Laittaa kansioihin--- ne pitää panna omaan kansioon--- meillä kaikilla on omat kansiot."(lapsi 11)

"Ja sitte saa viedä kotia tai jättää kansioon." (lapsi 4)

.

Ryhmiksillä jokaisella lapsella on oma kansio, johon he kertoivat kerättävän omia piirustuksia. Kansion olemassaolo tuli useimmiten esiin kun tiedustelimme, miten

hoitotädit toimivat jos lapsi on vaikkapa piirtänyt hienon kuvan. Eräässä haastattelussa teettämämme piirustustehtävän jälkeen, yksi lapsista oli jo viemässä piirtämänsä kuvaa kansioon, mutta suostui antamaan sen kuitenkin meille, kun pyysimme.

Lapset vaikuttivat olevan hyvin perillä oma kansio-käytännöstä ja muutenkin pitävän kansiokäytäntöä positiivisena asiana. Yhdessä haastattelussa mainittiin myös, että lapsi saa itse päättää viekö piirustuksensa kotiin vai jättääkö sen omaan kansioonsa.

9.4.5 Sääntöjen rikkominen ja uhmaaminen

”Ne kaikki huudetaan pois sieltä mistä ei saa tai sitte sanotaan mitä ei saa tehdä jos on vaikka edessä niin kävelee jossai niinku vaikka olis lyhyt matka nii menee kävellen ja sanoo ”ei”---sitte voi jos ei kuule niin pitää mennä sinne kauemmas jos on tosi hyvä ääni nii voi kuulua vähä hyvemmi.” (lapsi 7)

”Inkivääri kierrokselle käy.” (lapsi 3)

Sääntöjen rikkojien varalle oli lasten mukaan omat keinonsa. Sääntörikkomusten kohdalla he suosivat ensisijaisesti kertomista hoitotädille. Myös Jumalalle sai mennä kertomaan. Tämän jälkeen hoitotäti voi sanoa sääntöä rikkoneen lapsen nimen tai käskeä tämän pois sääntöjen vastaisesta paikasta. Sääntöjen rikkomisen jälkeen joutuu useimmiten jäähyllä tai penkille istumaan. Hieman järeämpinä keinoina mainittiin suun peseminen saippualla sekä inkiväärin antaminen.

Joissakin haastatteluissa lasten puheista oli havaittavissa myös sääntöjen uhmaamista. Lapset tiesivät paljon asioita, joita ei saanut tehdä ja he saattoivat puhua paheksuvasti sääntöjen rikkojista. Esimerkiksi yhdessä haastattelussa moittivat lasta, joka oli hiljattain piirrellyt pöytään. Samoin eräässä toisessa haastatte-

lussa paheksuttiin sitä, että pienet menevät eteiseen leikkimään, vaikka siellä ei saisi leikkiä.

Toisinaan myös haastatellut lapset itse saattoivat kuulua sääntöjen rikkojiin. Esimerkiksi eräässä haastattelussa lapset toruivat ryhmiksen naapurissa asuvaa tätiä, joka oli laskenut keinut talvella alas. He kertoivat, että ryhmiksessä oli sovittu, ettei keinuja käytetä talvella, jottei tule kylmä. Keinujen ollessa alhaalla, lapset kertoivat kuitenkin ylpeillen menneensä ilman lupaa keinumaan. Erään haastattelun aikana taas viereisessä huoneessa kuunneltiin musiikkia, minkä vuoksi yksi haastateltavista lapsista ehdotti soittimen johdon saksimista poikki, vaikka tiesikin ettei niin saa toimia. Yhden haastattelutilanteen aikana puolestaan kehkeytyi varsin kiivas väittely siitä, saako Myttys- ja Mörrimetsäretkillä rikkoa leluja.

9.4.6 Säännöt kotona ja hoitopaikassa

Kodin ja hoitopaikan sääntöihin liittyen keskustelimme kahdessa ryhmiksessä. Ensimmäisessä ryhmiksessä lapset kertoivat, että Myttys- ja Mörrimetsäretkistä. He painottivat, miten niin siellä kuin kotonakin on tärkeää pysytellä aikuisen mukana – aina on odotettava hoitotätiä tai vanhempaa.

Toisessa ryhmiksessä lapset eivät olleet samalla näkökannalla kodin ja hoitopaikan sääntöjen yhdenmukaisuudesta. Kysyttäessä saako Mörri- tai Myttysmetsässä lähteä yksin minnekään, he vastasivat ensin, ettei se ole sallittua. Heti perään toinen heistä kuitenkin lisäsi: *”ainakaan hoidossa”*. Heidän mukaansa kotona saa tehdä mitä vain:

Lapsi 4: Kaikki muut säännöt on eri sääntöjä ku kotona...polvet maas, meillon eri sääntö kotona, mutta siä saa tehdä mitä vaa.

Lapsi 3: Kotona saa tehdä mitä vaa.

9.5 Piirtäminen

”Mitä tähän pitäis piirtää?”

Puheen ja leikin lisäksi lapsi voi käyttää yhtenä viestintäkeinonaan piirtämistä. Sen avulla hän kertoo havainnoistaan ja kokemuksistaan, joten kuvan tekeminen on usein tilannesidonnaista. Valmista kuvaa tukevat piirtäjän puhe, huudahdukset, eleet ja ilmeet. Lapsen kasvaessa piirtämiseen kuuluu myös selittävä kirjoitus. (Salminen 2005, 58.) Omasta työstä kertominen antaa lapselle tilaisuuden kertoa maailmastaan ja sillä tavalla hän saa maailmansa näkyväksi aikuisille (Rusanen 2009, 54).

Kuvaa tulkittaessa täytyy aina tietää kuvan syntytilanne ja lapsen pyrkimykset kuvan suhteen. Aikuisten kysymykset ”mikä tuo on”, ”kuka tuo on” tai ”mitä tuossa tapahtuu” ovat hyviä, sillä ne edesauttavat lapsen mielikuvitusta ja kertomisen lahjoja. Syventyminen lapsen piirustukseen auttaa aikuista arvostamaan lapsen tietoisuutta. Kuva voi olla pätevä ja toimivakin, vaikka se ei kopioisikaan kohdettaan mekaanisesti. (Salminen 2005, 60.)

Haastatteluiden loppuksi annoimme lapsille tehtäväksi piirtää unelmiensa päiväkodin. Yhdessä paikassa piirtäminen ei tuottanut tutkimuksellisesti merkittävää tietoa, sillä piirtämisessään he eivät kuvanneet päivähoitoa tai siihen liittyviä aiheita. Esittelemme lasten tekemiä piirustuksia siltä osin, mitä he halusivat unelmiensa hoitopaikasta piirtää ja kertoa.

Yhdessä paikassa lapset pohtivat yhdessä unelmiensa hoitopaikkaa ja piirsivät samankaltaisia juttuja aina, kun toinen keksi uuden asian piirrettäväksi. He kuvasivat unelmien hoitopaikan rakennuksen ja ulkoilupaikan leluineen ja leikkeineen. Käytännössä he piirsivät samoja asioita, kuin heidän omalla leikki paikallaan on. He jopa nimesivät jokainen oman piirustuksen rakennuksen oman ryhmikseen mukaan.

*Haastattelija 2: Mitä siinä oli?
 Lapsi 5: Keinuu.
 Haastattelija 2: Keinuu.
 Lapsi 7: Mäki mäki teen tänne keinun.
 Haastattelija 2: Mikä tämä oli?
 Lapsi 7: Joku ihmeen hiakkalaatikko.*

Toisessa hoitopaikassa piirustukset kuvasivat sisätiloissa olevia konkreettisia asioita ovien kahvoista ja ikkunoista lähtien. Leluhylly ja sohva löytyivät kuvasta myös. Toinen lapsi piirsi värikkään katon hoitopaikkaansa ja hoitopaikan sisälle hyllyn. Kysyimme piirtämisen ohessa, mitä unelmien hoitopaikassa voisi tehdä ja vastauksena oli, että lapset saisivat itse määrätä.

Kolmannessa ryhmiksessä lapset keskittyivät omiin piirustuksiinsa eivätkä he vertailleet omaa kuvaansa kaverin omaan. Ensimmäisessä kuvassa oli piirtäjä kuvannut unelmien päiväkodin koostuvan kavereista. Toinen kuva koostui monikerroksesta talosta, josta löytyi samoja asioita kuin omasta hoitopaikasta huoneineen ja tavaroineen. Sieltä löytyi oma tila jopa aikuisille.

*Haastattelija 2: Mikä sinne, mikä sinne nurkkaan tuli?
 Lapsi 2: Ai tää?
 Haastattelija 2: Nii...
 Lapsi 2: Se on jono...se...se johna on ne numerot.
 Haastattelija: Ai se mato?
 Lapsi 2: Nii.*

Viimeisessä ryhmiksessä lapset tarvitsivat hieman tukea unelmien hoitopaikan kuvittelemisessa. Viimein toinen lapsi piirsi yhden lelun, joka olisi hoitopaikassa hyvä olla ja ihmisen, joka laulaa. Toinen lapsi piirsi unelmien hoitopaikkaan itsensä.

Lasten piirustuksissa värit olivat suuressa roolissa, sillä niitä mietittiin tarkasti. Kaiken kaikkiaan lapset piirsivät samanlaisia asioita ja esineitä kuin heidän hoitopaikkaan jo oli. Piirustuksissa kuvattiin asioita, joita olimme haastattelussa jo käyneet yhdessä läpi. Näin ollen emme saaneet piirustusten avulla lisää tietoa päivä-

hoidon laadusta, vaan pikemminkin tukea aikaisempaan keskusteluun ja niistä tehtyihin havaintoihin laadusta. Yleisesti ottaen lapset piirsivät samanlaisia asioita, joita heidän hoitopaikassaan jo on. Isossa roolissa piirustuksissa olivat lelut sekä sisällä että pihalla. Tästä voisi päätellä, että lapsen mielikuvissa unelmien hoitopaikassa lelut korostuvat ja niiden merkitys on suuri.

Lasten piirustuksissa värit olivat suuressa roolissa, sillä niitä mietittiin tarkasti. Isossa roolissa piirustuksissa olivat lelut sekä sisällä että pihalla. Tästä voisi päätellä, että lapsen mielikuvissa unelmien hoitopaikassa lelut korostuvat ja niiden merkitys on suuri. Tilojen yksityiskohtainen mallintaminen omaan piirustukseensa saattoi kertoa myös siitä, että oma hoitopaikka on lapselle tuttu ja mieluisa.

Kaiken kaikkiaan lapset piirsivät melko samanlaisia asioita ja esineitä kuin heidän hoitopaikassaan jo oli. Piirustuksissa kuvattiin myös asioita, joita olimme haastattelussa jo käyneet yhdessä läpi. Emme saaneet piirustusten avulla lisää tietoa päivähoidon laadusta, vaan pikemminkin tukea aikaisempaan keskusteluun ja niistä tehtyihin päätelmiin laadusta. Näin ollen emme tämän jälkeen enää erikseen käsittele piirtämistä vaan analysoimme piirustuksista saavuttamamme laatuun liittyvät tiedot sulautettuna kolmeen teema-alueeseemme.

9.6 Teema-alueet ryhmäperhepäivähoidon laatukriteereihin verrattuna

9.6.1 Fyysinen ympäristö

Fyysisessä ympäristössä on ryhmäperhepäivähoidon laatukriteereiden mukaan oltava tilaa leikkiä ja liikkua. Tilojen on oltava myös helposti muunneltavissa ja lapsilla tulee olla mahdollisuus luovaan, omaehtoiseen leikkiin. Lasten kertoman perusteella ryhmiksissä heillä on sekä ulkona että sisätiloissa mahdollisuus vapaaseen leikkiin, mahdollisuuksien mukaan jopa useamassa eri tilassa. Niin ikään ryhmiksissä eri tiloilla saattaa olla samaan aikaan monta käyttötarkoitusta. Esimerkiksi keittiössä sai ruokailun lisäksi myös askarrella, maalata vesiväreillä ja muovilla. Lisäksi lapset saivat omasta mielestään leikkiä aina juuri niillä leluilla, joilla halusivatkin, mikä kertoo leikin omaehtoisuudesta.

Laatukriteereihin sisältyy myös se, että fyysiset tilat ovat viihtyisät ja että niiden suunnittelussa on huomioitu lasten ikä- ja kehitystaso. Materiaalien ja välineiden on oltava monipuolisia, helposti saatavilla ja niitä on oltava riittävästi. Lapset kertoivat ulkona olevan liukumäen, keinun, hiekkalaatikon, leikkimökin, karusellin ja ison kiven. Sisällä mainittiin olevan jokaisessa ryhmiksessä ainakin yksi erillinen leikkitala ja myös mitä erilaisimpia leluja. Lelut ja muut materiaalit ovat joko lasten itsensä saatavilla tai niiden antamisessa voivat avustaa hoitajat. Tämän lisäksi jokaiselle lapselle löytyi sisä- ja ulkotiloista ainakin yksi mieluisa leikki.

Lasten kertoman perusteella voisi siis olettaa, että virikkeitä eli lapsille mieleisiä leikkipaikkoja ja leluja on ryhmiksissä niin sisä- kuin ulkotiloissakin kaiken ikäisten lasten tarpeisiin. Tätä tukee myös se, että kaikkein mieluisimman lelun ja toivelelun keksiminen oli osalle lapsista ensin hankalaa – osa myös vastasi kaikkien lelujen olevan kivoja. Lasten vastauksista nousi esille mielestämme tärkeänä seikkana lelulainaamon merkitys virikkeiden eli lelujen mahdollistajana. Lapset kokivat lelulainaamon hyvänä asiana, sillä sieltä sai uusia leluja.

Mahdollisuus työskennellä yksin ja ryhmässä kuuluu niin ikään fyysisen ympäristön laatukriteereihin. Osassa haastatteluissamme lapset mainitsivatkin, että ryhmiksessä on mahdollisuus esimerkiksi leikkiessä omaan rauhaan.

Laatukriteereihin kuuluu myös tutustumiskäyntien ja retkien tekeminen lähiympäristöön, mikä toteutui ryhmiksissä kauppa-, kirjasto- ja metsäretkien muodossa sekä vierailuilla muille lähiympäristön leikkikentille. Yksi kohta laatukriteereissä on myös ympäristön turvallisuus. Lapset vaikuttivat kokevan oman piha-alueensa sangen turvallisenä, sillä pitivät sen rajojen sisäpuolella pysymistä tärkeänä. Pelottavina tai vaarallisina paikkoina pidettiin eniten autoja ja autotietä. Tämä on täysin ymmärrettävää – liikenteessä on niin aikuisten kuin lastenkin noudatettava aina erityistä varovaisuutta. On hyvä, että lapset tiedostavat tämän.

9.6.2 Sosiaaliset suhteet

Ryhmäperhepäivähoidon laatukriteereiden yhtenä osa-alueena on se, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi hoitopaikassa. Tätä turvallisuutta luovat suhteellisen pysyvä kaveripiiri, hoitajien läsnäolo ja fyysinen että psyykinen tuki päivähoitoyhteisöltä. Haastattelujen perusteella lapset kokivat saavansa perusturvallisuuden päivähoidosta. Siitä kertovat esimerkiksi lasten kokemukset hoitoon tulemisesta tai aikuisen suhtautumisesta lapseen erilaisissa tilanteissa.

Hoitopaikkojen, hoitajien ja lasten vaihtuvuus ryhmiksissä oli haastatteluiden ajankohtana varmasti pientä, sillä lapset osasivat nimetä hoitopaikkansa hoitajat ja lapset. Laadukkaana päivähoitona kriteerien mukaan pidetään lapselle tärkeiden ystävyysuhteiden olemassaoloa. Yhdessäkään haastattelussa ei tullut ilmi, että jollakin lapsella ei olisi ollut ystäviä. Kaveruuden merkinä pidettiin leikkimistä yhdessä. Erään ryhmiksen lapsi halusi jopa piirustuksessaan korostaa ystävien merkitystä unelmiensa päivähoitopaikassa. Tämä osaltaan kertoo myös lasten perusturvallisuudesta päivähoidossa.

Laadukkaassa päivähoitossa lapselle annetaan mahdollisuus ilmaista omia tunteitaan ja ollaan kiinnostuneita niistä sekä vastataan kysymyksiin ja pyyntöihin. Haastattelujemme perusteella lapsen pahaan mieleen vastataan ottamalla syliin ja sitä kautta pyritään vaikuttamaan lapsen tunnetilaa positiivisemmaksi. Positiivisiin tunteisiin vastaaminen näkyi aikuisten kehuissa ja lasten kuuntelemisessa hienon piirustuksen ja lasten leikkimistöiveiden tiimoilta. Tämän perusteella voidaan sanoa, että hoitajat vastaavat tältä osin lapsen tunteisiin tai toiveisiin. Lapset myös kokivat, että aikuinen kuunteli heitä, jos he halusivat ottaa lelun esimerkiksi ylähyllyltä tai mennä leikkimään tilaan, jossa yleensä ei leikitä. Tällainen voi osaltaan tukea lapsen omaa mielipiteen ilmaisua ja antaa lapselle tunteen siitä, että hänkin saa vaikuttaa hoidossa tapahtuviin asioihin.

9.6.3 Ohjattu ja vapaa toiminta

Mahdollisuus ulkoiluun, liikuntaan ja lepoon sekä ruokailuhetket ovat osa ohjatun ja vapaan toiminnan laatukriteereitä. Osa niitä on myös oman rytmin mukaan toimiminen sekä kiireetön ja rauhallinen tunnelma. Nämä asiat tulivat haastatteluisamme esille lasten kertoessa siitä, mitä he hoidossa tekevät. Esimerkiksi leikkiminen oli mahdollista lapsen oman rytmin mukaan (*"...saa leikkiä ulkona sitte taas jos kerkiää"* (Lapsi 4)).

Lasten kertoessa päivittäisistä puuhistaan, selvisi myös että heillä on joka päivä aikaa yhteiseen, omaehtoiseen leikkiin sekä valinnanvapaus toimintoihin ja tehtäviin, mitkä ovat myös osa laatukriteereitä. Lapset mainitsivat useita leikkejä, joita hoidossa leikkivät sekä kertoivat myös muista vapaaseen toimintaan kuuluvista toiminnoista (mm. piirtely, värittäminen, musiikin kuuntelu, juokseminen, keinuminen, karusellissa oleminen ja liukumäestä laskeminen). Niin ikään puolet lapsista oli sitä mieltä, että he saavat tehdä hoidossa sellaisia asioita kuin toivovatkin.

Laatukriteereiden mukaan toiminnassa on huomioitava lasten kiinnostuksen kohteet ja heille merkitykselliset asiat. Lisäksi niihin kuuluu lasten ehdottamien ajatusten, kysymysten, ideoiden, ratkaisuehdotusten salliminen ja siihen kannustaminen. Laadukkaassa vapaassa ja ohjatussa toiminnassa huomioidaan myös se, että toiminnot ovat tarpeeksi haastavia ja kiinnostavia ja että lapsi osallistuu mielellään ja iloisesti toimintoihin.

Kuten voi olettaakin, kaikki lapset eivät pidä eivätkä mielellään myöskään osallistu jokaiseen toimintaan. Lapset osasivat kuitenkin nimetä itselleen mieluisia toimintoja epämieluisien toimintojen rinnalle. Mieluisimpina toimintoina mainittiin piirtäminen, laulaminen, askartelu, leikkiminen, piilosilla olo, hevosilla leikkiminen, ulkona leikkiminen ja pihalla olo. Epämieluisimpana toimintana koettiin useimmiten nukkuminen. Lasten mielipiteiden kuuntelusta puhuimme kahdessa ryhmiksessä, joissa toisesta lapset kokivat että niitä kuunnellaan. Toisessa kerrottiin mielipiteitä kuunneltavan joskus. Mielipiteiden esilletuomiseen kannustamista emme erikseen käsitelleet yhdessäkään haastattelussa.

9.6.4 Säännöt

Kerromme ensin säännöistä, jotka jakautuivat kaikkien teema-alueiden kesken. Sen jälkeen tarkastelemme erikseen kohtia, jotka liittyivät selkeästi jonkin tietyn teema-alueen laatukriteeriin.

Lapset kertoivat mielellään ja monipuolisestikin hoitopaikkojensa säännöistä. Ne liittyivät paljolti perushoitotilanteisiin ja olivat jaoteltavissa selkeästi ulkona ja sisällä vallitseviin sääntöihin. Osa lapsista teki myös vertailuja ulkona ja sisällä vallitsevien sääntöjen välillä (*"eikä täällä saa juosta mutta pihalla saa"*). Leikkimisen ja muun toiminnan kohdalla säännöt liittyivät yleiseen käyttäytymiseen ja olivat pääosin muotoa "mitä ei saa tehdä". Lapset eivät välttämättä osaa aina ajatella sääntöjä

asioina, joita saa tehdä vaan heille on saattanut jäädä elävämmin mieleen nimenomaan asiat, joita ei saa tehdä.

Myös Mytys- ja Mörrimetsäretkiä varten oli olemassa omat sääntönsä. Niistä näkyi erityisesti luonnon kunnioittaminen: puita, luontoa ja eläintenruokaa ei saa repiä eikä metsässä saa juosta. Niin ikään tärkeänä pidettiin, että matkalla retkelle autot on katsottava tarkasti suojatietä ylittäessään.

Ryhmiksissä jokaisella lapsella on oma kansio, jonne kerätään lasten mukaan heidän omia piirustuksiaan. Kaiken kaikkiaan oma kansio-käytäntöä pidettiin positiivisena asiana. Lapset mainitsivat myös, että he saavat joskus itsekin vaikuttaa siihen, mitä piirustuksia omaan kansioon laitetaan. Tällä tavoin voidaankin lisätä lapsen kokemusta siitä, että hän saa vaikuttaa omaa itseään koskeviin asioihin.

Sääntörikkomusten kohdalla yleisintä on kertoa asiasta hoitotädille, joka voi sanoa sääntöä rikkoneen lapsen nimen tai komentaa hänet pois sääntöjen vastaisesta paikasta. Tyypillisiä rangaistuksia ovat joutuminen jäähyllä tai penkille istumaan. Järeämpinä keinoina yhdessä ryhmiksessä mainittiin suun peseminen saippualla sekä inkiväärin antaminen.

Joissakin haastatteluissa lasten puheista oli havaittavissa myös tietynlaista sääntöjen uhmaamista. Lapset tiesivät paljon asioita, joita ei saanut tehdä ja he myös paheksuivat sääntöjä rikkoneita lapsia. Toisaalta he itse saattoivat kertoa haastattelun aikana tilanteista, joissa olivat itse uhmanneet sääntöjä esimerkiksi menemällä keinumaan talvella vaikka se on kiellettyä.

Ryhmäperhepäivähoidon laatukriteereiden sosiaaliset suhteet -osion mukaan on lapsiryhmän yhteisten sääntöjen laadintaan kiinnitettävä huomiota: miten säännöt on laadittu, ketkä ne ovat laatineet ja keitä ne koskevat. Haastatteluistamme kävi ilmi, että ryhmisten säännöt ovat laatineet hoitajat. Tosin yhdessä ryhmiksessä olivat lasten mukaan sääntöjen tekijöinä toimineet täysin muut tahot: Jumala ja

Mikki Hiiri. Mahdollisuuteen siitä, että lapset olisivat voineet osallistua sääntöjen laadintaan, he suhtautuivat lähinnä huvittuneesti. Lasten mainitsemat säännöt on lähes poikkeuksetta kohdistettu heihin itseensä. Ainoana suoraan aikuisia koskevana sääntönä haastatteluissamme mainittiin, että aamuvuoroon tuleva aikuinen lukee lapsille sadun päiväunille mentäessä. Aikuisia sivuttiin myös säännössä, jonka mukaan keinut pidetään ylhäällä eikä niissä keinuta talvella.

Fyysisen ympäristön yhtenä laatukriteerinä mainitaan: ”tilojen käytöstä on sovittu yhdessä lasten kanssa”. Tässä kohdassa ilmenee osittainen ristiriita edellä mainittuun kriteeriin nähden. Vaikka lapset kertoivat, etteivät he ole päättäneet sääntöjä, vaikutti kuitenkin, että he olivat hyvin perillä säännöistä. Niin ikään heille oli perusteltu hyvin, miksi jotain ei saa tehdä. Tämä voi viitata esimerkiksi siihen, että sääntöjen taustat on kuitenkin käyty hoitajien ja lasten kanssa läpi. Lisäksi esimerkiksi nukkumatilassa leikkimisen mainittiin kahdessa eri ryhmiksessä olevan sallittua tietyin ehdoin. Tilaa ei ole alun perin suunniteltu leikkimiseen, mutta lapset ovat saattaneet keksiä, että siellä olisi mukava leikkiä. Tämän jälkeen sen käytöstä on tehty yhteinen sopimus.

Se, että kotona ja hoitopaikassa on samat pelisäännöt eli niiden välillä vallitsee kasvatuskumppanuus, kuuluu ohjatun ja vapaan toiminnan laatukriteereihin. Ryhmiksessä yhdestä saimme viitteitä kasvatuskumppanuuden toteutumisesta, lasten kertoessa siitä miten niin Mörri- ja Mytysmetsäretkillä kuin kotonakin ollessa on pysyteltävä aikuisen matkassa. Vastaavasti eräässä toisessa ryhmiksessä kodin ja päivähoidon yhteisistä pelisäännöistä oltiin eri mieltä.

Kasvatuskumppanuudesta saimme viitteitä jo sosiaalisten suhteiden kohdalla sekä myöhemmin säännöistä puhuttaessa. Tästä voimme päätellä, että kasvatuskumppanuutta ilmenee jossain määrin ryhmisten ja kodin välillä. Lasten haastatteluiden perusteella emme kuitenkaan voi päätellä kasvatuskumppanuuden todellista määrää ja laatua.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 11) korostetaan kasvatuskumppanuuden ja omaehtoisen leikin merkitystä. Samoja asioita korostetaan myös laissa lasten päivähoitosta (L 19.1.1973/36), jossa painoarvoa annetaan lisäksi myös jatkuville, turvallisille ja lämpimille ihmissuhteille sekä lapsen kehitystä monipuolisesti tukevalle toiminnalle ja kasvuympäristölle. Jalasjärven kunnan päivähoitossa taas tärkeinä seikkoina pidetään positiivisuutta ja hyväksymistä. Lapsi huomioidaan yksilönä ja hänen töitään ja ponnisteluitaan arvostetaan. Perushoitotilanteita pidetään erilaisen luovan toiminnan ohella tärkeänä osana päivän kulkua. Niin ikään yhtenä tärkeänä seikkana korostuu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Materiaalit ja toimintavälineet pidetään lasten saatavilla ja lapsella on ikätasonsa ja – taitojensa mukaan mahdollisuus osallistua myös oikeisiin töihin. Kasvatuskumppanuutta pidetään niin ikään luonnollisena osana päivähoitoa. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 7-11.)

Tärkeää oli nähdä, että näiden eri tahojen varhaiskasvatuksessa arvostamia seikkoja tuli esille myös omassa tutkimuksessa, ja nimenomaan lasten suusta. Saadaksemme kattavan käsityksen laadusta kokoamme kaikki teema-alueet yhteen. Tällä tavoin saamme yhtenäisen käsityksen lasten ajatuksista ryhmäperhepäivähoidon laatua koskien.

Mielestämme laatimamme ryhmäperhepäivähoidon laatukriteerit toteutuvat lasten näkökulmasta pääosin Jalasjärven ryhmiksissä. Fyysiseen ympäristöön liittyen lapset osasivat nimetä hyvin tiloja, joissa he leikkivät ja he toivat esille myös tilojen muunneltavuutta. Näin aikuisen näkökulmasta kerros- tai rivitaloasunto saattaa vaikuttaa pieneltä lapsiryhmän kokoon nähden, mutta yksikään lapsista ei maininnut tilojen ahtaudesta mitään. Lapset myös vaikuttivat kokevan oman päivähoitoympäristönsä turvallisena.

Sosiaalisten suhteiden osalta tärkeää on huomata se, että jokaisessa ryhmiksessä lapset kokivat kuuluvansa päivähoitoyhteisöön. Heillä oli kavereita, joiden kanssa leikkiä ja hoitajistakin puhuttiin varsin myönteiseen sävyyn. Ystävyysuhteiden merkitys korostui haastatteluissa, sillä lapset puhuivat kavereistaan mielellään ja verrattain runsaasti. Lapsiryhmiä muodostettaessa onkin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että ryhmässä on jokaiselle lapselle oman ikäisiä ja samaa sukupuolta olevia kavereita.

Ohjatussa ja vapaassa toiminnassa lapsille oli melko selvää, mitä hoitopäivän aikana tapahtuu. Kaikki lapset eivät pitäneet kaikista toiminnoista, mutta jokaiselle lapselle löytyi kuitenkin mielekästäkin tekemistä. Lasten puheiden perusteella ohjattu ja vapaa toiminta vaikuttivat olevan tasapainossa, sillä molempiin liittyviä toimintoja nimettiin osaksi päivän kulkua. Myös perushoitotilanteet vaikuttivat lasten mukaan kuuluvan luonnollisena osana hoitopaikan arkeen.

Aiemmin esittelemässämme Lappeenrannan kaupungin tekemässä kolmiosaisessa tutkimuksessa haastateltiin lapsien laatukäsityksiä saamastaan päivähoidosta. Viimeisen tutkimusraportin mukaan parannusta joissakin osa-alueissa oli jo tapahtunut verrattuna ensimmäisestä kolmanteen haastattelukertaan. Tämä mielestämme kertoo siitä, että lasten haastattelemisella on merkitystä ja niiden pohjalta voidaan tehdä muutoksia tai parannuksia.

Lapset ovat tehneet opinnäytetyömme myötä määritelmän Jalasjärven ryhmisten päivähoidon laadusta. Lapsilähtöisyyden näkökulmasta aikuisen tehtävänä on tämän jälkeen muokata toimintaa siten, että lasten omat näkökulmat tulevat esille. Aikuisen vastuulla on kuitenkin pitää toiminta kohtuuden rajoissa ja turvata lapsen myönteinen kehitys ja oppiminen jatkossakin. Loppujen lopuksi suurin osa haastatteluista esiin tulleista lasten omista laatukäsityksistä olivat sellaisia, joita voidaan päivähoidossa pitää toteuttamiskelpoisina tai niihin voitaisiin kiinnittää entistä enemmän huomiota.

Osa lapsista mainitsi lelulainaamon lelutoivomustensa yhteydessä. Lelulainaamokäytäntöä kannattaa siis mitä ilmeisimmin jatkaa ja siihen kannattaa panostaa ostamalla laadukkaita leluja. Lelujen kierrättäminen päivähoitopaikkojen kesken on paitsi ekologista, se säästää myös kustannuksia. Samalla lapset saavat vaihtelua ja vanhatkin lelut tuntuvat pienen tauon jälkeen kuin uusilta.

Osa lapsista kertoi yleisinä, kuinka he olivat saaneet osallistua erilaisiin arkisiin rutiineihin, esimerkiksi siivoamiseen ja kaupassa käymiseen. Tällaiset toiminnot tuovat lapsille osallisuuden tunteen ja samalla he oppivat ottamaan vastuuta heille annetuista tehtävistä. Tehtävien ei tarvitse olla suuria, vaan esimerkiksi lattian lakaisussa ja pöydän kattamisessa auttaminen voivat olla lapselle merkittäviä kokemuksia. Mielestämme tällaisen toiminnan ottaminen luonnolliseksi osaksi päivää – niin kuin se nähtävästi Jalasjärven päivähoitossa jo onkin – tukee lapsen kehitystä monella tavalla.

11 POHDINTA

Kokonaisuudessaan olemme tyytyväisiä työhömmme. Mielestämme onnistuimme löytämään oikean tavan haastatella lapsia. Teemahaastattelu ja ryhmähaastattelu olivat tässä tapauksessa erittäin toimivia. Ne tekivät haastattelusta ennemminkin luonnollisen keskustelutuokion. Haastattelun ”vapauden” vuoksi emme tulleet käsitelleeksi täsmälleen samoja asioita jokaisessa haastattelussa. Tällä oli oma vaikutuksensa tuloksiin, sillä emme voineet tehdä kovin laajoja yleistyksiä materiaalin rajoituessa osittain vain yhteen tai kahteen ryhmikseen. Onnistuimme työssämme esittelemään lasten ajatuksia sekä nostamaan esiin heille merkityksellisiä asioita ryhmäperhepäivähoidon laatuun liittyen. Tulimme siihen tulokseen, että ryhmäperhepäivähoidon laatukriteerit täyttyvät lasten mielestä pääosin Jalasjärven kunnassa.

Emme halunneet häiritä ryhmisten arkea, mikä asetti haasteita haastatteluidemme tekemiselle. Meidän piti varautua siihen, ettemme voineet vaatia muuta lapsiryhmää poistumaan hoitopaikan tiloista tai olemaan hiljaa haastatteluiden ajan. Tästä syystä lapsiryhmän arkinen toiminta näkyi ja kuului haastattelunauhoillamme. Se teki litterointiprosessista haasteellisen, muttei sinänsä vaikuttanut tutkimustemme tuloksiin.

Valokuvien käyttäminen oli onnistunut ratkaisu, sillä niiden avulla saimme lapset innostumaan haastattelusta. Kuvien myötä pystyimme viemään keskustelua eteenpäin ja hyödynsimme kuvia koko haastattelun ajan. Teimme esihaastatteluita pelkästään yhdessä päivähoitopaikassa. Niiden tekeminen useammassa ryhmässä olisi voinut antaa meille laajemman näkökulman haastatteluiden tekemiseen. Samoin haastatteluiden toistaminen myöhempänä ajankohtana olisi voinut lisätä tutkimuksemme luotettavuutta.

Piirtäminen ei välttämättä hyödyttänyt tutkimustamme niin paljon kuin etukäteen olisi voinut olettaa. Piirustustehtävä oli haastattelun lopuksi, joten kaikki lapset eivät välttämättä enää jaksaneet keskittyä tehtävään. Osa lapsista taas piirsi samoja asioita kuin kaverikin, joten tässä tapauksessa olisi kannattanut erottaa lapset ja piirtää jokaisen kanssa yksitellen.

Varhaiskasvatuksen laatuun liittyy vahvasti asiakkaan oma subjektiivinen kokemus palvelusta. Mielikuva voi vaihtua nopeastikin positiivisesta negatiiviseen tai toisin päin. Lasten määritelmät päivähoidon laatutekijöistä tai sen osa-alueista voivat siis vaihtua samalla tavalla kuin kenen tahansa aikuisenkin. Olennaisinta on kuitenkin, että päivähoidon laatua tutkitaan ja sen myötä sitä pyritään parantamaan.

Laadun arviointi ei tarkoita pelkästään kehitettävien osa-alueiden etsimistä arvioitavasta palvelusta, vaan sen yhtenä tärkeänä tehtävänä on myös tuoda esiin asioita, jotka jo ennestään ovat toimivia. Lapset kuvasivat haastatteluissa päivähoitoa pääasiassa positiivisessa muodossa. Kriittikittömyys ei kuitenkaan tarkoita sitä, että laatuun ei tarvitse kiinnittää huomiota. Mielestämme laadun huomioiminen merkitsee palveluntarjoajan aitoa huolehtimista palveluistaan ja vastaamista muuttuviin varhaiskasvatuksen haasteisiin.

Tulevaisuudessa hyvä jatkotutkimuksen aihe Jalasjärven päivähoidolle olisi ryhmäperhepäivähoidon laadun tutkiminen myös työntekijöiden ja vanhempien näkökulmasta. Toisaalta mielenkiintoista olisi tutkia myös muiden päivähoidon muotojen laatua lasten näkökulmasta. Kokonaiskuvan koko kunnan päivähoidon laadusta taas saisi esimerkiksi Hujala-Huttusen (1995) kehittämän laadunarviointimallin myötä. Tällaisten tutkimusten pohjalta päivähoitoon voisi tehdä esimerkiksi laatu-käsikirjan. Tutkimusten avulla käsikirjaan saataisiin konkreettista tietoa päivähoiton laadusta ja tällä tavoin se voisi toimia työntekijöiden todellisena työvälineenä päivähoidossa.

Yhteistyömme sujui mutkattomasti. Asuimme eri paikkakunnilla, 200 kilometrin päässä toisistamme, minkä vuoksi teoriaosuuden kirjoittamisen jakaminen oli välttämätöntä. Tapasimme säännöllisin väliajoin ja työstimme tekstiämme yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Johdannon, analysoinnin, johtopäätökset ja pohdinnan teimme kuitenkin yhdessä, sillä niiden jakaminen ei olisi ollut järkevää. Yhdessä tekemällä meidän molempien mielipiteet ja ajatukset tulivat varmasti näkyviin.

Opinnäytetyön myötä molemmille vahvistui käsitys siitä, että tulevaisuudessa tulemme todennäköisesti työskentelemään varhaiskasvatuksen parissa. Lapsilähtöisyyteen ja päivähoiton laatuun osaamme varmasti tämän prosessin jälkeen kiinnittää eri tavoin huomiota. Meille on kertynyt asiantuntijuutta, joka tukee laatutyöskentelyyn osallistumista tulevassa työelämässämme. Olemme huomanneet, että lapsen mielipiteen kuunteleminen on tärkeää. Se tuo päätöksen tekoon uusia näkökulmia sekä antaa lapsille osallisuuden tunteen.

LÄHTEET

A 16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta.

Alila, K. 2004. Varhaiskasvatuksen ohjaustoiminta ja asiakirjat laadunhallinnan taustalla. Teoksessa: Ruokolainen, R. & Alila, K. (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. [Verkkojulkaisu.] Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. [22.1.2010.] Saatavana: <http://pre20090115.stm.fi/ad1085998840498/passthru.pdf>

Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. 2002. *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care: Postmodern Perspectives*. London: Falmer Press.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Glaserfeld (von), E. 1995. *A constructivism approach to teaching*. Teoksessa: L. P. Steffe & J. Gale (toim.) *Constructivism in education*. Lawrence Erlbaum associates.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. 2001. Piaget'n ja Vygotskin merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*. Jyväskylä: PS-kustannus, 158–183.

Hujala, E., Parrila, S., Lindberg, P., Nivala, V., Tauriainen, L. ja Vartiainen, P. 1999. *Oulun yliopisto: varhaiskasvatuskeskus*.

Hujala, E., Puroila, A.M., Parrila, S. & Nivala, V. 1998. *Päivähoidosta varhaiskasvatukseen*. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S & Nivala, V. 2007. *Päivähoidosta varhaiskasvatukseen*. Vantaa: Edufin.

”Kaikki tääl on miun kavereita”: 5-6-vuotiaiden lasten mielipiteitä varhaiskasvatuksesta. Haastattelu III. 2007. [Verkkojulkaisu]. Lappeenrannan kaupunki: kasvatus ja opetustoimi, varhaiskasvatus. [Viitattu: 12.4.2010]. Saatavana: <http://kokoushallinta.lappeenranta.fi/dynastyweb/kokous/20071128-13-5815.PDF>

Kananen, J. 2008. *Kvali: kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet*.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93.

- Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa: E. Hujala (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Oulu: Varhaiskasvatus 90. 2-48.
- Kirmanen, T. 1999. Haastattelu lapsen ja aikuisen kohtaamisena – kokemuksia lasten pelkojen tutkimuksesta. Teoksessa: Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena. 194-217.
- Kivioja, U., Koskenrouta, P. & Valpola, M-L. 1991. Perhepäivähoidon perusteet ja käytäntö. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Kuula, P., Lamberg, K. & Patja, N. 2001. Yökylässä päiväkodissa: lasten kokemuksia vuorohoidon laadusta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Julkaisematon. [Viitattu: 23.3.2010.] Tiivistelmä saatavana: <http://batman.jamk.fi/~voyager/opin/index.php?nayta=1072>
- L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoitosta.
- Laine, T. 2007. Miten kokemusta voidaan tulkita?: fenomenologinen näkökulma. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R.(toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin: näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 28–45.
- Langsted, O. 1994. Looking at Quality from the Child's Perspective. In: Moss, P. & Pence, A. (ed.) Valuing Quality in Early Childhood Services: New approaches to defining quality. London: Chapman. 28-43.
- Leavitt, R.L. 1991. Power and resistance in infant-toddler day care centers. In: Cahill, S.E. (ed.): Sociological studies of children development, vol 4. Greenwich: JAI Press, 91-112.
- Lehtinen, A-R. 2000. Lasten kesken: lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lillrank, P. 1999. Laatuajattelu: Laadun filosofia, tekniikka ja johtaminen tietoyhteiskunnassa. Keuruu: Otava.
- Morrow, V. & Richards, M. 1996. The ethics of social research with children: an overview. *Children and Society* (10), 90-105.
- Munter, H. & Siren-Tiusanen, H. 1999. Osallistuva kvalitatiivinen lähestymistapa kolmea vuotta nuorempien lasten päivähoiton tutkimisessa. Teoksessa: Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena. 177-193

- Nummenmaa, A.R. 2001. Tulkinallinen lähestymistapa varhaiskasvatuksen tutkimuksessa ja teorianmuodostuksessa. Teoksessa: Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 25-39.
- Opetuspalvelut. 25.6.2008. Päivähoito ja esiopetus. [Verkkosivu]. Jalasjärven kunta. Palvelut. Opetuspalvelut. Päivähoito ja esiopetus. [Viitattu: 27.7.2009]. Saatavissa: <http://www2.jalasjarvi.fi/sivusto.asp?R=1787>
- Outinen, M., Holma, T. & Lempinen. 1994. Laatu ja asiakas: Laatu työskentely sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.
- Passuth, P.M. 1987. Age hierarchies within children's groups. In: Adler, P.A. & Adler, A. (ed.): Sociological studies of children development, vol 2. Greenwich: JAI Press, 185-203.
- Perhepäivähoidon laatukriteerit. 2000. Oulu: Oulun yliopisto, varhaiskasvatuskeskus.
- Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa: Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena. 26-51.
- Rusanen, S. 2009. Lasten kuvista kulttuurin kuviin: kuvataidekasvatuksen tavoitteet ja tehtävät. Teoksessa: Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 48-56.
- Ryhmäperhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma. 2009. Jalasjärven kunta. Julkaisematon.
- Salminen, A. 2005. Kuvailmaisuus. Teoksessa: Koskinen, I. (toim.) Pääjalkanen: Kuva ja havainto. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu. 13-77.
- Spencer, C. & Blades, M. 2006. Introduction. In Spencer, C. & Blades, M. (ed.): Children and their environments: learning, using and designing spaces. Cambridge: Cambridge University Press. 1-9.
- Strandell, H. 1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana: tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Helsinki: Gaudeamus.
- Syrjälä L., Ahonen S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1996. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua: henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tervetuloa ryhmikseen. Jalasjärven kunta. Ei julkaisuaikaa. Esite.

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turja, L. 2004. Lapset laadun määrittelijöinä ja arvioijina. Teoksessa: Kupila, P.(toim.) Arvioidaan yhdessä. Tampere: Tammi. 9-29.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. STAKES. Oppaita 56. Helsinki.
- Varhaiskasvatussuunnitelma. 2007. Jalasjärven kunta. Julkaisematon.
- Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampere University Press.
- Väisänen, T.1999. Ryhmäperhepäivähoito: varhaiskasvatus. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Väisänen, T. 2007. Ryhmis: ryhmäperhepäivähoito tänään. Helsinki: Tammi.

LIITE 1: Lupakirje

Hei!

Olemme kaksi sosiaalialan opiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Olemme tekemässä opinnäytetyömme aiheesta ”Lasten ajatuksia ryhmäperhepäivähoidon laadusta Jalasjärven kunnassa”. Tutkimme 4-5 – vuotiaiden lasten ajatuksia kolmesta eri näkökulmasta: fyysinen ympäristö, sosiaaliset suhteet ja päivähoiton ohjattu / vapaa toiminta. Työmme tavoitteena on saada lapsen ääni kuuluviin kehitettäessä päivähoiton palveluja Jalasjärven kunnassa. Toteutamme tutkimuksemme niin sanotulla teemahaastattelumenetelmällä: keskustelemme lapsen kanssa yllä mainituista teema-alueista, ottaen keskustelun tueksi muun muassa kuvakortteja. Tulemme nauhoittamaan keskustelut.

Pyydämme lupaa saada haastatella lastanne työhömmme liittyen. Tulemme käsittelemään haastattelusta saadun aineiston siten, ettei tutkittavia lapsia voida tunnistaa. Alkuperäisaineisto jää meidän haltuumme, eikä sitä missään tutkimuksen vaiheessa luovuteta ulkopuolisille henkilöille. Lapsella itsellään on oikeus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta missä vaiheessa tutkimusta tahansa.

Tutkimuksemme tiedonkeruun suoritamme ryhmiksissä viikolla 50 (7-11.12.09) ja tarvittaessa myös viikolla 51. Opinnäytetyömme valmistuu ensi keväänä ja tulemme esittelemään sen Jalasjärven koulutuslautakunnalle.

Vastaamme mielellämme tiedusteluihinne opinnäytetyöhömmme liittyen.

Yhteistyöterveisin,

Susanna Ala-Aho

susanna.ala-aho@seamk.fi

puh XXX XXX XXXX

Johanna Mattila

johanna.mattila@seamk.fi

puh XXX XXX XXXX

Lastani saa haastatella ”Lasten ajatuksia ryhmäperhepäivähoidon laadusta Jalasjärven kunnassa” – opinnäytetyötä varten. Haastattelusta saatua materiaalia saa hyödyntää opinnäytetyöhön.

Aika ja paikka: _____

Allekirjoitus ja nimenselvennys:

Nauhuriin tutustuminen

Lasten nimet ja iät

Fyysinen ympäristö

Kuvia käyttäen:

- mikä tila kuvassa on
- mitä tässä tilassa tehdään (esim. mitä leikkejä)
- kenen kanssa
- minkälaisia leikkejä leikitte
- millaisia leluja teillä on
- kenen kanssa leikitte
- missä tilassa leikitte
- minkälaisessa paikassa leluja ja muita välineitä (materiaaleja) säilytetään
- miten helposti lelut saa sieltä esille
- millaisia leluja / välineitä sieltä mahdollisesti puuttuu
- minkälaista toimintaa täällä on eri päivinä
- kun lähdetään esim. retkelle, minkälaisia asioita pitää muistaa (käyttäytyminen, konkreettisetkin asiat?), esim. käyttäytyminen liikenteessä
- minkälaisia vaaranpaikkoja / pelottavia paikkoja olette huomanneet hoitopaikassa tai sen lähetyvillä?

Sosiaalinen ympäristö

- minkälaista oli tulla hoitoon tänään
- miltä hoitoon tullessa ja sieltä lähtiessä tuntuu (onko kiva tulla hoitoon, kuka yleensä tuo/hakee hoidosta), mitä tapahtuu, keitä läsnä
- keitä kavereita teillä/sinulla on hoitopaikassa
- ketä hoitajia hoitopaikassa on? Minkä nimisiä hoitajia?
- minkälaisia asioita hoitajat tekee (yleensä sekä lasten kanssa), mitä te yleensä teette

hoitajien kanssa? Mitä hoitajat tekevät / missä hoitajat ovat, kun ne ei leiki teidän kanssa
 - (miten hoitajat suhtautuvat lapsiin), Mitä hoitaja tekee kun olet piirtänyt hienon piirustuksen, osannut pukea päällesi pihavaatteet / kun jollakin on paha mieli
 - miten paljon kotona keskustellaan äidin, isän ja sisarusten kanssa hoitopaikan tapahtumista

Ohjattu/vapaa toiminta

- millä tavalla ja miten paljon lapset voi vaikuttaa siihen, mitä hoitopaikassa tehdään (mitä kaikkea täällä hoitopaikassa voi tehdä? Tykkäätkö askarrella/piirtää/kuunnella satuja/ laulaa/ leikkiä... Saatteko itse päättää mitä leikitte?
- miten lasten toiveisiin vastataan / miten paljon aikuiset kuuntelee lasten mielipiteitä
- miten paljon hoitajat antavat lasten touhuta omassa rauhassa
- mitkä asiat ovat hoitopaikassa mieluisimpia, mitkä taas epämieluisimpia
- minkälaisia asioita haluaisitte tehdä hoitopaikassa
- jos olisi olemassa unelmien hoitopaikka, mitä siellä olisi: millainen paikka, mitä siellä tehtäisiin, ketä siellä olisi? → piirtämistehtävä

Säännöt ovat ”läpileikkaava” teema, jotka voi ottaa puheeksi silloin kun luonnollisimmalta tuntuu...

- millaisia sääntöjä hoitopaikassa on (tilojen käyttö, toiminta, käyttäytyminen, muiden kohtelu...)
- miten säännöt on laadittu, ketkä säännöt ovat laatineet, keitä ne koskee
- minkälaisia sääntöjä kotona on (vertailua)→ kasvatuskumppanuus
- mitä tapahtuu jos sääntöjä rikotaan – mitä teidän mielestä pitäisi tapahtua